

tasarruflarınızı
değerlendirmek için
size
yol gösterecek ışık



HER YERDE HER ZAMAN
T.C.ZİRAAT BANKASI
olacaktır

352

(Basın: 60045 — A 20061 — 145)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

ARALIK 1970

İÇİNDEKİLER :

- Avrupa'da Bir Konferans ve Bir Sergi Arslan KAYNARDAĞ
Köy Orta Oyunları : Isbaha Oyunu Prof. Dr. Şükrü ELÇİN
Ali Rıza Önder'in Halkbilim Yazıları Filiz ÖNDER
Çatı Kapanırken Bayrak Asma Muzaffer UYGUNER
Naldöken Tahtacıları'nda Yaz Kurbanı Rıza YETİŞEN
Taşlıova - Çobanoğlu Karşılığı ve Bir Hüküm . Z. Mahir BARANSELİ
Maraş'ta Derlenen Atasözleri Eşref EMİR
Ümiteli Köyü Türküleri Şevki KEPENEK
Sanatın Folklorla Biçimlendiren Bir Sözsözoyuncu Gürkal AYLAN
Afyonkarahisar'da Evlenme Töreleri (2) . İrfan Ünver NASRATTİNOĞLU
Yozgat'tan Bir Halk Öyküsü : Dört Kekeme Kız Emil SEVİNÇ

DERGİMİZ VE CİLTLERİMİZ
BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 257

KURUŞ: 125

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAN HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ



353



1868 - 1970

ASIRLIK TECRUBE
ARADIGINIZ EMNİYET
ZENGİN İKRAMIYE
SOSYAL HİZMET

ASIRLIK TASARRUF BANKASI

**EMNİYET
SANDIĞI**

(Basın : 60217 146)

AKBANK'ta hesabınız
varsa



sansınız
avucunuzun
içindedir

AKBANK

(Folklor : 147)

Memleket içindeki
Bankacılık hizmetleriniz

kadar

MEMLEKET DIŞI

BANKA İŞLERİNİZ

için de

TÜRK TİCARET BANKASI

EMRİNİZDEDİR

TÜRK TİCARET BANKASI

(Folklor : 148)

10 Ocak 1970

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 257

ARALIK 1970

YIL: 22 — CİLT: 13

Avrupa'da Bir Konferans ve Bir Sergi

Yazan : Arslan KAYNARDAĞ

Strazburg Üniversitesi Türkoloji Enstitüsü'nün çalışmaları hergün biraz daha gelişiyor. Enstitü başkanı Profesör Irène Mélikoff ve arkadaşları büyük bir heyecan ve gayretle önemli işler yapıyorlar. Bugün Enstitü Türk gelenekleri incelemeleri için önde gelen bilimsel merkezlerden biri olmuştur.

Özellikle Türkiye'deki tarikatler hakkındaki her türlü kitap ve belgenin bir araya getirilmesi amacıyla büyük çabalar harcanmaktadır.

Eu bakımından "Milletlerarası Daimi Altaistler Konferansı"nın bu yıl Strazburg'da toplanması ve çalışmalarındaki ağırlığı Türklerdeki dinsel olan ve olmayan geleneklerin incelenmesine vermesi pek yerinde olmuştur.

Değerli Profesör Mélikoff'un bunu bildiren ve beni konferansa çağıran mektubuna verdiğim cevapta Enstitü kitaplığındaki kitapların bir katalogunu yapıp yayınlama konusunda ne düşündüklerini sordum. Bu katalogun konferans dolayısıyla yayınlanması iyi olurdu. İsterlerse benim de Türkiye'de yayınlanan yeni kitaplarla bir sergi yapabileceğimi bir de katalog yayınlayacağımı bildirdim. Kendi kitaplarının katalogunu yayınlama işinin güc olduğunu fakat benim bir sergi yapmamdan ve katalog hazırlamamdan çok memnun kalacaklarını söylediler. Avrupa'daki kimi yayınevleri de konferans sırasında birer sergi açacaklardı.

Yurtdışında toplanan böyle dünya çapında bir konferansda ilk kez kitap sergi-

leyecek ve ister istemez memleketimi temsil edecektim. Heyecanla hazırlığa başladım. Sonuç hiç de fena olmadı: Gerek hazırladığım katalogu gerek sergiyi konferansa katılanlar beğendiler. Sergilediğim kitaplar arasında konferansda ele alınan başlıca konu olmasın diye folklor, etnografya, tarih kitap ve dergilerine çok yer verdim. Yeni Türkiye'yi tanıtan eserlerden de birkaç örnek bulundurdum.

Brill, Gregg, Adrien Maisonneuve gibi ünlü yayınevleriyle Macaristan Üniversitesi ve Strazburg Üniversitesi kitapçısı da sergi açtılar. Böylece Enstitü salonu küçük çapta bir kitap fuarı haline geldi ve bütün dünyadaki en son türkoloji çalışmalarıyla ilgili güzel yayın örnekleri bir arada görülebildi. Sergilerin bir ilgi çekici yönü de oradaki kitaplardan çoğunun yazarlarının konferansa katılmış olmasıydı.

Strazburg Türkoloji Enstitüsü'nün "Tür-cica" adlı dergisinin ilk sayısı da biz orada iken yayımlandı. Türklerle ilgili birçok incelemenin yer aldığı bu faydalı dergiye devamlı başarılar dilerim.

Strazburg'da bize büyük konukseverlik gösterdiler. Bu sevimli şehri ve civarını gezip birçok şey gördük ve öğrendik. Bu arada beni bir kitapçı olarak en çok ilgilendiren şeyin burada bir Gutenberg alanı bulunması oldu. Bu alana Gutenberg'in bir Fransız tarafından yapılmış büyük bir heykelini dikmişler. Ve yaz boyunca her pazar sabahı heykelin çevresinde çeşitli folklor gösterileri yapıyorlar.

355

Isbaha Oyunu

Yazan : Prof. Dr. Şükrü ELÇİN

(Kadınlar arasında oynanan bu oyun, Demirli'nin Buldan kasabasına bağlı Kadıköy'ünde Osman Gözen'den tesbit olundu.)

Kişiler :

- 1 — Isbaha (Erkek elbisesi giymiş bir kızdır.)
- 2 — Isbaha'nın üç karısı (Denizli bölgesi kadın kıyafetinde.)
- 3 — Defçi kadın.
- 4 — Isbaha'nın anası.
- 5 — Doktor (Setre pantolonlu, kiravatlı, elinde malzeme çantası, göz-lüklü, yine bir kız.)

Oyun :

Kadınlar, köyün büyükçe bir odasında sohbet etmektedirler. "Hey, hey..." nâraları ile Isbaha birdenbire kapıdan girer. Herkes susar. Elinde bıçak vardır. Köşede çömelmiş oturan defçi kadına :

— "Çal bakalım" der. Defçi kadın çalar, Isbaha neş'e içinde oynamaya başlar. Oyun bitince defçi kadın şöyle söyler :

— **Canım Isbaha,**
Gülüm Isbaha,
İlk karısını oynatamamış
Şaşkın Isbaha.

Defçi kadının bu sözlerinin tesiri altında kalan Isbaha, ikinci bir oyun havası çalınırken, seyirciler arasında yerde çömelmiş olan ilk karısının omuzuna bıçağı ile vurur. Bu vuruş, oyuna davet demektir. Kadın derhal ayağa kalkıp Isbaha ile birlikte oynar. Oyun biterken karı - koca birbirine sarılırlar; sonra kadın eski yerine çekilip oturur.

Bu sırada defçi kadının sesi duyulur :

— **Canım Isbaha,**
Gülüm Isbaha,
İkinci karısını oynatamamış,
Ölgün Isbaha.

Oyun, yukarıda anlatıldığı şekilde tekrar edilir.

Defçi kadın üçüncü defa :

— **Canım Isbaha,**
Gülüm Isbaha,
Üçüncü karısını oynatamamış,
Şaşkın Isbaha.

Oyun, yine tekrarlanır.

Sonunda kadınlar birer birer buldukları yerlerden Isbaha'ya doğru yaklaşır-lar. Dördü bir daire teşkil ederler. Isbaha cebinden bir sigara çıkarır, kibriti birinci karısına verir. Yakdığı sırada koca, üfle-yip söndürür. İkinci hanıma da aynı hare-keti yapar. Üçüncü hanımdan sigarayı ya- kar. Defçi kadının çaldığı şakrak bir ha- va ile dördü birden oynar. Oyun biterken Isbaha üçüne birden sarılır. Kadınlar yer- lerine geçerler. Isbaha meydana kalır.

Defçi kadın Isbaha'ya :

— **Canım Isbaha,**
Gülüm Isbaha,
Arkandaki caket eğreti,
Şaşkın Isbaha.

der.

Oyuncularla halk arasında bir yerde oturan Isbaha'nın anası defçinin sözlerine hiddetlenir. Aralarında şöyle bir konuşma başlar :

Isbaha'nın anası — (Sinirli). Dün al-verdim, yep-yeni, saygısız karı.

Defçi — Şapkası eğreti.

Isbaha'nın anası — (Sinirli, sesini yük-selterek) Bugün alverdim, yep-yeni, say-gısız karı.

Defçi — (Ağustos böceği gibi ses çı-karak) :

— **Canım Isbaha,**
Gülüm Isbaha,
Anasının sözüne aldanmış,
Ölgün Isbaha.

Yukarıdan beri defçinin, anasına takıl-masına canı sıkılan ve sinirleri bozulan Is-baha birdenbire yere düşüp bayılır. Anası ayağa kalkar, karıları telâşlanır, defçi de birlikte beş kişi, etrafını alırlar. Birinci gelin (karısı) "ah" der, ikinci gelin (karısı) "of" eder, üçüncü soğukkanlıdır "Dok-tor, doktor çağıralım" der. Telâşla kapıdan çıkar. "Doktor doktor!" diye bağırmağa başlar. Biraz sonra doktor telâşsız, sakin gelir, hastanın etrafındakileri dağıtır. Çan-tasını açar, bazı âletler çıkarır, yere çö-melir. Hastanın nabzına bakar. Kulağını bayılanın göğsüne koyup dinler. Sonra şöyle der :



Ali Rıza Önder'in Halkbilim Yazıları

Yazan : Filiz ÖNDER
(Kütüphaneci)

Bundan önceki yazımızda kimliğini ö-zetlediğimiz Ali Rıza Önder'in çeşitli ga-zete ve dergilerde yayımlanan, halkbilimle ilgili araştırma ve inceleme yazılarının tam bir listesini yayımlanmış sırasına göre a-şağıda sunuyorum. Yazı kılığına sokulma-mış daha birçok araştırma notları dosya-sında sıra beklemektedir.

1. Kadın Halk Şairi Şerife Soykan (1879-1944). Erciyes, yıl : 3, sayı: 26-27, Mart-Nisan 1945. 15-18. sayfa.

2. Ölüm ve İman üzerine (Ş. Soykan'ın deyişi). Erciyes, yıl: 3, Sayı: 28, Mayıs 1945, 13. sayfa.

3. Öşür ve Hezir (Ş. Soykan'ın deyişi). Erciyes, Yıl: 3, Sayı: 31-32, Ağustos-Eylül 1945, 18. sayfa.

4. Erzincan Ağıtı'ndan birkaç parça. (Ş. Soykan'ın deyişi). Erciyes, Yıl: 4, Sa-yı: 34-35, Kasım-Aralık 1945, 11. sayfa.

5. Elâzığ'dan Pertek'e (Tunceli Mektup-ları). Doğruyol, Yıl: 1, Sayı: 35, 11.1.1946, 2. sayfa.

6. Hozat Yaylası (Tunceli Mektupları). Doğruyol, Yıl: 1, Sayı: 45, 19.2.1946, 2. sayfa.

7. Ovacık Yollarında (Tunceli Mektupla-rı). Doğruyol, Yıl: 2, Sayı: 56, 2.4.1946, 2. sayfa.

8. Doğululara Göre Kayseri (Tunceli Mektupları). Yıl: 2, Sayı: 62, 23.4.1946, 2. sayfa.

9. Birinci Dünya Savaşı Destanından Parçalar (Ş. Soykan'ın deyişi). Erciyes, Yıl: 4, Sayı: 38-39, Mart-Nisan 1946, 35. sayfa.

10. Halk Şairi Osmancıkoğlu (1908-1945) Erciyes, Yıl: 4, Sayı: 40-41, Mayıs-Haziran 1946, 24. sayfa.

11. Gönül Şeheri (Ş. Soykan'ın deyişi). Erciyes, Yıl: 4, Sayı: 40-41, Mayıs-Hazi-

Dağa çıkmış, yemiş eriği,
Ovaya inmiş yemiş kuruğu,
Neye sıkıldın Allah'ın yürüğü.

Oyuncular yerde yatan Isbaha'yı ta-butta götürür gibi yakalayıp odadan çı-karırlar.

ran 1946, 11. sayfa.

12. Molulu Revai'nin Üç Şiiri. Erciyes, Yıl: 4, Sayı: 42-43, Temmuz-Ağustos 1946, 9. sayfa.

13. Hacı Seyit Mehmet Ağa. Erciyes, Yıl: 4, Sayı: 42-43, Temmuz-Ağustos 1946, 2-4. sayfa.

14. Şeyh İbrahim Tennuri (Öl. 887. H.) Erciyes, Yıl: 5, Sayı: 46-47, Kasım-Aralık 1946, 37-38. sayfa.

15. Bir Dua. (Ş. Soykan'dan). Erciyes, Yıl 5, Sayı: 50, Mart 1947, 23-26. sayfa.

16. Elbistanlı Aşık İmam. Erciyes, Yıl: 5, Sayı: 51, Nisan 1947, 7-8. sayfa.

17. Maniler. Erciyes, Yıl: 5, Sayı: 52, Mayıs 1947, 29-32. sayfa.

18. İki Kayseri Sözlüğü. Erciyes, Yıl: 5, Sayı: 54, 55 - 56, Temmuz, Ağustos - Eylül 1947, 9-11, 10-11. sayfalar.

19. Alfabemize Girmeyen İki Harf. Erci-yes, Yıl: 5, Sayı: 57-58, Ekim-Kasım 1947, 22-24, 30. sayfa.

20. Erkiilet Dili. Erciyes, Yıl: 5, Sayı: 59-60, Aralık 1947 - Ocak 1948, 7. sayfa.

21. Pilvenk'lilerde Oruç ve Bayram. Er-ciyes, Yıl: 7, Sayı: 74-75, Mart-Nisan 1949 7-8. sayfa.

22. Pertek Ağzının Özellikleri. Erciyes, Yıl: 12, Sayı: 81, Ekim 1949, 16-17. sayfa.

23. Pertek'ten Derlenmiş Kelimeler, De-yimler. Erciyes, Yıl: 12, Sayı: 82-83, Ka-sım-Aralık 1949, 19-20. sayfa.

24. Hınıslı Rüştü Efendi: Kars, Sayı: 61, 14.3.1951, 2. sayfa.

25. Göle'de Haftamal Şenliği. Kars, Sa-yı: 75, 2.5.1951, 2. sayfa.

26. Türk Millî Destanı - Oğuzlama: Hâ-kimiyet, Yıl: 2, Sayı: 481, 5.5.1952, 2. say-fa.

27. Eski Pertek; I: İstiklâl, Yıl: 1, Sa-yı: 30, 15.9.1952, 2. sayfa.

28. Eski Pertek; II: İstiklâl, Yıl: 1, Sayı: 36, 22.9.1952, 2. sayfa.

29. Tunceli Merkezi; Kalan: İstiklâl, Yıl: 1, Sayı: 41, 27.9.1952, 2. sayfa.

30. Kalan'dan Bir Hatıra: İstiklâl, Yıl: 1, Sayı: 42/43, 29/30.9.1952, 2. sayfa.

31. Pertek; I: İstiklâl, Yıl: 1, Sayı: 50, 7.10.1952, 2. sayfa.
32. Pertek; II: İstiklâl, Yıl: 1, Sayı: 52, 9.10.1952, 2. sayfa.
33. Alevî Yârenliği: İstiklâl, Yıl: 1, Sayı: 69, 28.10.1952, 2. sayfa.
34. Âşık Huzurî TFA (Türk Folklor Araştırmaları), Cilt: 2, Sayı: 40, Kasım 1952, 639-640. sayfa.
35. Mercimek: İstiklâl, Yıl: 1, Sayı: 73, 7.11.1952, 2. sayfa.
36. Abdülü Yazısı: İstiklâl, Yıl: 1, Sayı: 90, 19.11.1952, 2. sayfa.
37. Koçınarlı Seyit Rıza: İstiklâl, Yıl: 1, Sayı: 96, 25.11.1952, 2. sayfa.
38. Konaklı Köy: İstiklâl, Yıl: 1, Sayı: 112, 11.12.1952, 2. sayfa.
39. Sultan Hıdır'ı Ziyaret: İstiklâl, Yıl: 1, Sayı: 120, 19.12.1952, 2. sayfa.
40. Mazgirt: İstiklâl, Yıl: 1, Sayı: 127, 26.12.1952, 2. sayfa.
41. Binbulak Dağlarında: İstiklâl, Yıl: 1, Sayı: 178-179, 23/24.2.1953, 2. sayfa.
42. Kiği Hamzan Çermiği: İstiklâl, Yıl: 1, Sayı: 194-195, 13/14.3.1953, 2. sayfa.
43. Kalübelâ: İstiklâl, Yıl: 1, Sayı: 210, 1.4.1953, 2. sayfa.
44. Karlova - Varto. İstiklâl, Yıl: 1, Sayı: 219-220, 13/14.4.1953, 2. sayfa.
45. Rüştü Efendi'nin Bir Münacaatı: İstiklâl, Yıl: 1, Sayı: 248, 21.5.1953, 2. sayfa.
46. Ardahan - Posof: İstiklâl, Yıl: 1, Sayı: 274-275, 24/25.6.1953, 2. sayfa.
47. Tunceli Bölgesinde Aşiret ve Kabile Adları. TFA. Cilt: 2, Sayı: 48, Temmuz 1943, 757-758. sayfa.
48. Ticanî: İstiklâl, Yıl: 1, Sayı: 297-298, 21/22.7.1953 2. sayfa.
49. Kosor Pehlivanları: İstiklâl, Yıl: 1, Sayı: 309, 5.8.1953, 2. sayfa.
50. Ata İnkisarı (Âşık Senlik'ten): İstiklâl, Yıl: 1, Sayı: 315, 1.9.1953, 2. sayfa.
51. Ürgüp'te Kılıç Arslan Türbesi: İstiklâl, Yıl: 2, Sayı: 361/362, 8/9.10.1953, 2. sayfa.
52. Hınıs'ta Oyun Cesitleri: TFA. Cilt: 3, Sayı: 52, Kasım 1953, 818. sayfa.
53. Sarıhan Kervansarayı: İstiklâl, Yıl: 2, Sayı: 393, 16.11.1953, 2. sayfa.
54. Tanrı Gönendire: Türk Dili, Cilt: 3, Sayı: 29, Şubat 1954, 282-283. sayfa.
55. İl Var Ulus Var: Türk Dili, Cilt: 3, Sayı: 32, Mayıs 1954, 477-478. sayfa.
56. Hınıs'tan Derlenmiş Kelimeler ve Deyimler: TFA. Cilt: 3, Sayı: 58, Mayıs 1954, 923-926.
57. Göğcebaylık: Türk Dili, Cilt: 3, Sayı: 35, Ağustos 1954, 672-673. sayfa.
58. Hınıs Konuşması: TFA. Cilt: 3, Sayı: 61, Ağustos 1954, 970. sayfa.
59. Halk Şairi Süleyman Mutlu: Ürgüp, Sayı: 1, 17.9.1954, 2. sayfa.
60. Ürgüp Destanı: Ürgüp, Sayı: 2, 24.9.1954, 2. sayfa.
61. Hınıs'ta Aşiretler: TFA. Cilt: 3, Sayı: 65, Aralık 1954, 1029. sayfa.
62. Altıkapılı: Ürgüp, Yıl: 1, Sayı: 16, 31.12.1954, 2. sayfa.
63. Halil Dede Türbesi: Ürgüp, Sayı: 23, 18.2.1955, 2. sayfa.
64. Âşık Memiş Şahin; I. Ürgüp, Sayı: 25, 4.3.1955, 2. sayfa.
65. Âşık Memiş Şahin; II. Ürgüp. Sayı: 26, 10.3.1955, 2. sayfa.
66. Hınıs'ta İnsan İsimleri: TFA., Cilt: 3, Sayı: 69, Nisan 1955, 1099-1100. sayfa.
67. Ürgüplü Fethî Baba: Yeni Erciyes, Cilt 1, Sayı: 5, Mayıs 1955, 11-22. sayfa.
68. Göle'de İnsan İsimleri: TFA., Cilt: 4, Sayı: 74, Eylül 1955, 1180-1181. sayfa.
69. İşçi Damgalarından Eski Türk Yazısına: Yeni Erciyes, Cilt: 1, Sayı 8, Kasım 1955, 5-7. sayfa.
70. Ürgüp Dügünlerinde Nahl: TFA. Cilt: 4, Sayı 83, Haziran 1956, 1315-1317. sayfa.
71. Bir Düzelti (Barsamalı Âşık Kâşifi ile ilgili): Hâkimiyet, Yıl: 6, Sayı: 1679, 16.6.1956, 3. sayfa.
72. Hacı Bektaş Dergâhı Açılırken: İstiklâl, Yıl: 4, Sayı: 1222, 24.8.1956, 2. sayfa.
73. Hırsızlıkta Uğur: TFA. Cilt: 4, Sayı: 87, Ekim 1956, 1388. sayfa.
74. Kervansaraylar Geçidi! Yeni Erciyes, Cilt: 1, Sayı: 13, Ekim 1956, 9-10 sayfa.
75. Melik Gazi Türbesi: İstiklâl, Yıl: 4, Sayı: 1261-1262, 22/23 Ekim 1956, 2. sayfa.
76. Ağırnas'ta Arap Ocağı: İstiklâl, Yıl: 5, Sayı: 1275, 8 kasım 1956, 2. sayfa.
77. Alvarlı Mehmet Budak; I: İstiklâl, Yıl: 5, 1309/1310, 18/19.12.1956. 2. sayfa.
78. Alvarlı Mehmet Budak. II: İstiklâl, Yıl: 5, Sayı: 1311, 20.12.1956, 2. sayfa.

79. Alvarlı Mehmet Budak, III: İstiklâl, Yıl: 5, Sayı: 1312, 21.12.1956, 2. sayfa.
80. Alvarlı Mehmet Budak, IV: İstiklâl, Yıl: 5, Sayı: 1313, 22.12.1956, 2. sayfa.
81. Alvarlı Mehmet Budak, V: İstiklâl, Yıl: 5, Sayı: 1314, 23.12.1956, 1. sayfa.
82. Kırangıç Uşağı: TFA. Cilt: 4, Sayı: 91, Şubat 1957, 1444-1445. sayfa.
83. Feramüş Uçaravcı: Hâkimiyet, Yıl: 7, Sayı: 1885, 20.2.1957, 2. sayfa.
84. Bir Ürgüp Güzellemesi: TFA. Cilt: 4, Sayı: 93, Nisan 1957, 1474. sayfa.
85. Memiş Şahin'in Yeni Şiirleri: Hâkimiyet, Yıl: 7, Sayı: 1932, 17.4.-957, 2. sayfa.
86. Ürgüplü Âşık Mahfî: TFA. Cilt: 5, Sayı: 99, Ekim 1957, 1573. sayfa.
87. Ölenler ve Kalanlar: Yeni Erciyes, Yıl: 3, Sayı: 21-22, Kasım-Aralık 1957, 5-6, 22. sayfalar.
88. İç Anadolu Ağzı: Türk Dili, Cilt: 7, Sayı: 78, Mart 1958, 278-282. sayfa.
89. Geçmişte Erzincan: Yeni Erciyes, Yıl: 3, Sayı: 25-26, Mart-Nisan 1958, 5-12. sayfalar.
90. Ürgüplü Memiş Şahin: TFA. Cilt: 5, Sayı: 105, Nisan 1958, 1680-1681. sayfa.
91. Oğuzlama ve Basri Gocul: TFA. Cilt: 5, Sayı: 108, Temmuz 1958, 1727 - 1728. sayfalar.
92. Kayseri Şiirleri Antolojisi: Hâkimiyet, Yıl: 8, Sayı: 2314/2315, 6/7 ağustos 1958, 1. sayfa.
93. Eğin Manileri: TFA. Cilt: 5, Sayı: 115, Şubat 1959, 1839-1840. sayfa.
94. Kemahlı Tahir ve Divanı: TFA. Cilt: 6, Sayı: 121, Ağustos 1959, 1969-1970. sayfa.
95. Erzincan'da Mizah; I: TFA. Cilt: 6, Sayı: 125, Aralık 1959, 2048. sayfa.
96. Erzincan'da Mizah, II: TFA. Cilt: 6, Sayı: 129, Nisan 1960, 2130. sayfa.
97. Bir Er Mektubu: TFA. Cilt: 7, Sayı: 150, Ocak 1962, 2622. sayfa.
98. Kayseri Halkbilimi ve Kâzım Yedekçioğlu: TFA. Cilt: 7, Sayı: 153, Nisan 1962, 2687-2688. sayfa.
99. Bahrat ile Atik: TFA. Cilt: 7, Sayı: 156, Temmuz 1962, 2772-2773. sayfa.
100. Vehbi Cem Aşkun ve Halkbilim Çalışmaları: TFA. Cilt 7, Sayı: 160, Kasım 1962, 2887-2888. sayfa.
101. Kayserili Şairler: Hâkimiyet, Yıl: 13, Sayı: 3580, 12 kasım 1962, 1-2. sayfa.
102. Gül Baba: TFA. Cilt: 7, Sayı: 162, Ocak 1963, 2941. sayfa.
103. Ömer Asım Aksoy: TFA. Cilt: 8, Sayı: 165, Nisan 1963, 3032-3033. sayfa.
104. Şevket Beysanoğlu: TFA. Cilt: 8, Sayı: 179, Haziran 1964, 3426-3427. sayfa.
105. Konya Halkbilimi ve Mehmet Önder: TFA. Cilt: 9, Sayı: 182, Eylül 1964, 3514-3515. sayfa.
106. M. Fahrettin Kırzioğlu: TFA. Cilt: 9, Sayı: 185, Aralık 1964, 3595-3597. sayfa.
107. Kayseri Şairleri: Filiz, Cilt: 2, Sayı: 7, Nisan 1965, 4. sayfa.
108. Hikmet Dizdaroğlu: TFA. Cilt: 9, Sayı: 190, Mayıs 1965, 3737-3738. sayfa.
109. Cahit Öztelli: TFA. Cilt: 9, Sayı: 193, Ağustos 1965, 3819-3821. sayfa.
110. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu: TFA. Cilt: 9, Sayı: 196, Kasım 1965, 3903-3904. sayfa.
111. Hasan Turan: TFA. Cilt: 10, Sayı: 200, Mart 1966, 4031-4032. sayfa.
112. Mustafa Âdil Özder: TFA. Cilt 10, Sayı: 207, Ekim 1966, 4214-4215. sayfa.
113. Naki Tezel: TFA. Cilt: 10, Sayı: 209, Aralık 1966, 4267-4268. sayfa.
114. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu: TFA. Cilt: 10, Sayı: 212, Mart 1967, 4353-4355. sayfa.
115. Ahmet Kutsi Tecer: TFA. Cilt: 11, Sayı: 218, Eylül 1967, 4514-4517. sayfa.
116. Diyarbakır Ağzı: Türk Dili, Cilt: 17, Sayı: 196, Ocak 1968, 542-545. sayfa.
117. Ahmet Şükrü Esen: TFA. Cilt: 11, Sayı: 222, Ocak 1968, 4631-4633. sayfa.
118. Karacaali Köyünün Mezar Taşları: TFA. Cilt: 11, Sayı: 227, Haziran 1968, 4779-4782. sayfa.
119. Veysel Arseven: TFA. Cilt: 11, Sayı: 232, Kasım 1968, 5120, 5122. sayfa.
120. Kayserili Esmer Hatun ve Deyişleri: Türk Dili, Cilt: 19, Sayı: 209, Şubat 1969, 717-722. sayfa.
121. Şükrü Elçin: TFA. Cilt: 12, Sayı: 236, Mart 1969, 5232-5234. sayfa.
122. Şerif Baykurt: TFA. Cilt: 12, Sayı: 245, Aralık 1969, 5475-5476. sayfa.
123. Türklerde Ant İçme Geleneği: Türk Dili, Cilt: 21, Sayı: 219, Aralık 1969, 228-232. sayfa.
124. Tomarzalı Ali Kırbyık: TFA. Cilt 12, Sayı: 248, Mart 1970, 5566-5568. sayfa.

Çatı Kapanırken Bayrak Asma

Yazan : Muzaffer UYGUNER

Milliyet Gazetesi'nin 23.6.1970 tarihli nüshasının "Olaylar ve İnsanlar" sütununda bir yazı yayımlanmıştı. Almanya'daki bir iş sahibi ile ilgili olan bu yazı ("Zalim" Telefonda "Yangın" Deyince) başlığını taşıyordu. Bir inşaat firması sahibi olduğu anlaşılan Alman şöyle diyordu : "Bizde gelenektir. Çatı kapandı mı hemen bir çam ağacını Noel ağacı gibi süsleriz. O gün işçiler çalışmaz. Buna richtfest deriz."

★

İhsan Hınçer anlatmıştı. 1968 yazında (27.8.1968 günü) İsviçre'nin başşehri Bern'den geçip Fransa'ya Confolens'a giderken "Notring Voyler Strasse" deki biten bir yapının çatısı kapanıyormuş. Çatıdaki bir direğin üzerine büyük bir buket çiçek asıldığını görmüş ve güncesine geçirmiş.

★

Bu yazıyı ve Hınçer'in güncesindeki notu okuyunca bizdeki geleneği anımsadım. Bizde de, evin çatısı kapandığında, çatının ortasındaki direğin üzerine, en tepe noktaya bir bayrak asılır. Bunun yanına da ayrıca bir sopa, ya da tahta çivilenir. Bayrak inşaat işinin sona erdiğini, inşaat ustasının inşaatı bitirdiğini gösterir. Ayrıca, bir ocağın daha yapılp bittiğini, bir evin daha oturulacak hale geldiğini gösterir. Bu, bir zafer, bir başarı işaretidir.

Bayrak asıldığı gün işçiler çalışmaz ar-

tık. Evi yaptıran ustalara ve işçilere yemek yedirir, bahşiş verir. Ayrıca, ev sahibinin yakın akrabaları ve dostları da bir armağan gönderirler. Bu armağanlar genellikle basma, mendil, çevre gibi dokuma eşyasıdır ve bayrağın yanında bulunan sopaya bağlanır bunlar da. Böylece, bayrağın yanında birçok dokuma eşyası yer alır. Bunlar da ustalar ve işçiler arasında paylaşılır.

Görülüyor ki, üç ulusun geleneği arasında bir benzerlik var.

Burada andığım bayrak asma, Kocaeli, Sakarya ve Düzce köylerinde de görülmektedir. Başka yerlerde buna benzer gelenek olup olmadığını, varsa ne asıldığını bilmiyorum. Ancak, Almanya'daki çam, İsviçre'deki çiçek donatma ile bizdeki bayrak ve yanındaki sopayı donatma arasında temelde benzerlik var. Bizde kuru bir dal basmalarla donatılıyor ve ayrıca bir de bayrak asılıyor. Almanya'da ise çam ağacı süsleniyor, İsviçre'de de çiçekle donatılıyor. Kimin süslediğini bu cümlelerden ve nottan çıkaramıyoruz.

Bu gelenek belki de kaynağında birdir. Bize öyle geliyor ki, bu yeni evde oturacakların mutlu olmalarını simgelemektedir. Kapanan çatının kiremitleri, bayrak ve kumaşlar indirildikten sonra döşenir ve ev ancak ondan sonra oturulacak hale gelmiş olur.

DERGİMİZ VE CİLTLERİMİZ

Dergimiz Ağustos 1949 dan bu yana aralıksız olarak tek ay dahi aksamadan çıkmıştır. Sayfa adedi az olduğundan ilk ciltlerimiz iki yılda bir 24 sayıdan meydana gelmekteydi. Son yıllarda sayfa adedimizi arttırdığımız için ciltlerimiz bir buçuk yılda tamamlanmaktadır. Dergimizin ciltletmek isteyen abonelerimize bir kolaylık olmak üzere cilt numaraları ile bu ciltlere giren sayılarımızı belirtiyoruz.

I. Cilt : 1 - 24. sayılar,	VII. Cilt : 145 - 162. sayılar,
II. Cilt : 25 - 48. sayılar,	VIII. Cilt : 163 - 180. sayılar,
III. Cilt : 49 - 72. sayılar,	IX. Cilt : 181 - 198. sayılar,
IV. Cilt : 73 - 96. sayılar,	X. Cilt : 199 - 216. sayılar,
V. Cilt : 97 - 120. sayılar,	XI. Cilt : 217 - 234. sayılar,
VI. Cilt : 121 - 144. sayılar,	XII. Cilt : 235 - 252. sayılar,

Dergiler ciltlenirken, cilt başı sayıları hariç olmak üzere kapakların çıkarılması, ciltlerin reklâmlardan arınmasını temin etmektedir.

Ayrıca cilt kapağı siparişi verenlerin kapak rengini belirtmeleri faydalı olmaktadır. Bundan böyle yeni cilt ve takımlarımız için tek ve siyah renge yönelmiş bulunuyoruz. TFA

Yılın Sayılı Günleri : Yaz Kurbanı

Yazan : Rıza YETİŞEN

"Yaz Kurbanı" bir adak değildir. Köyün hali vakti yerinde olanları, içden gelen bir istekle bu kurbanı keser ve bütün köylü ve hatta başka köylerden de misafir çağrılır, yer içer eğlenirler.

Yaz Kurbanı, Hızır İlyas'tan (Hıdırellez) başlanarak Kasım ayına kadar olan zaman içinde yapılır. Bu, ekseriya köyün işlerinin azaldığı zamanlarda olur. Yaz Kurbanı başka aylarda yapılmaz.

Yaz Kurbanının bir adı da İmam Hüseyim Kurbanıdır. İmam Hüseyin'e ithaf edildiği için çok önem taşır. Bir kaç gün önceden herkes kurbanın olacağını duymuştur. Kurban günü de köylü özellikle bir davet edilir. Bütün kurbanlar (kurban v.s. kesme), kurban sahibinin evinde ve daime gece olur. Çünkü gündüzleri çoğunun işi vardır. Kurbandan herkesin yemesi arzu edilen şeydir.

Kesilen bütün kurbanlar pişirilir ve başka yemeklerle birlikte yedirilir. Hiç bir suretle çiğ olarak kurban dağıtılmaz, âdet değildir.

Kurban günü sabahı, köyün yaşlı kadınlarından birçok kişi gelir, bazı işleri yaparlar. Evvelâ ekmeğin yapılıp; bu ekmeğin "Yük Ekmeği" denilen yufkadır. Bir kısmı da başka ev işleri yaparlar. Yük ekmeğini yapmak için lâzım olan takımlar her evde yoktur. Gelenler ekmeğin tahtası, oklava, evrengaç ve tahta iteği'sini de beraber getirirler. Hamur yuğrulur. Bir kısmı ekmeğin tahtasının üzerinde, oklava ile hamuru açarak yufka haline getirir, bazısı hamuru, yufka olacak büyüklükte parçalara ayırarak, tahtanın altına serilmiş olan iteği'nin üzerine bırakır. İteği, sofranın biçiminde ve büyüklüğünde, içinde daima az miktarda un bulunduran ve ekmeğin yapımında yaygın olarak kullanılan ve unu dışarı geçirmeyecek özellikte bir yaygıdır. İş bitince katlanıp duvara asılacak şekilde askı ipleri de vardır.

Kimi kadın, hazırlanan yufkaları sac-

da pişirir. Ekmeğin yanmasını diye sacın alt tarafı, kül çamuru ile sıvanmıştır. Ayrıca ekmeğin yanmadan pişmesi için elindeki evrengaç ile daima kaldırmayı, evirir çevirir. (Evrengaç, evirip çevirmek deyiminden gelir).

Bu kurbanda yük ekmeği yapmak şarttır. Başka ekmeğin yenilmez.

İş yapan bütün kadınlar, yaptıkları yük ekmekten, peynir, helva, zeytin gibi şeylerle düğüm yapıp yerler. İş yapmayan başkaları da tesadüfen gelirlerse onlara da verilir. Bu hem kahve altı, hem de sevap sayılır.

Kurbanın Kesilmesi ve Pişmesi : Kurban akşam üzeri kesilir. Çünkü, kurban gece yenecektir. Kurbanı, kurbanlık görevi almış olan ve Kurbanı adı alan kişiler kesebilir. Herkes kurban kesemez. Kurban kesilirken koyunun yüzü Kibleye çevrilir, üç ayağı birbirine bağlanır, biri serbest bırakılır. (İki arka, bir ön sol ayak). Kurbanı bıçak vurulmazdan önce dua okunur (Kurban Bayramı konusuna bak). ve sonra kesilir, yüzülür, içi temizlendikten sonra hiç parçalanmadan tüm olarak, kazana konur. Kurbanın işi burada biter. Kurbanı teslim alan aşçı eti kaynatmaya başlar, aşçılar daima kadınlardır.

Kurban haşlandıktan sonra suyu ile kurbanın ikinci yemeği olan Toğga (yoğurtlu çorba) yapılır ki, bunun kendine has bir özelliği vardır. İçine ayran, piring, et suyu ve nane konur. Başka yemek yoktur.

Yemek bir taraftan hazırlanırken bir taraftan da merasim ve eğlence devam eder. Davet edilen köylüler kurban evinde toplanırlar. Her gelen kişi, yaşına ve mertebesine göre sıra ile oturur. Yani, odada ocağın yanındaki köşe tarafı baş sayılır. Oraya, gelenlerin en ulusu oturur (Mürşit, dede, baba, mürebbi gibi), ondan sonra sıra ile yerlerini alırlar. Bunlar hep erkeklerdir.

Kadınlar daima kapıya doğru, gene yaş ve mertebe sırasına göre yerleşirler. Davetliler fazla gelirse iç içe iki üç sıra halinde otururlar. Ancak, baş köşe tarafı daima tek sıra kalır ve burada bir meydan

(*) XI. yazı dergimizde: Cilt 9, Sayı 197, sf. 3948 de, XII. Yazı: Cilt 10, Sayı 199 sf. 3990, XIII. Yazı: Sayı 212, sf. 4364 de, XIV. Yazı: Cilt 11, Sayı 227, sf. 4777 de çıkmıştır.

Maraş'ta Derlenen Atasözleri

Yazan : Eşref EMİR

— 2 —

İnsan insandır olmasa dahi bir pulu
Hayvan hayvandır atlastan olsa dahi
çulu

— 3 —

Anasına bak kızını al,
Kenarına bak bezini al.

— 4 —

Bereketin onda dokuzu Hicazda,
Hasetin onda dokuzu hocada.

— 5 —

Uzun sözün kısıası,
Kısa sözün kesesi.

— 6 —

Kör bıçak ele yavuz,
Kötü avrat dile yavuz.

— 7 —

Er kalkan yol almış,
Er evlenen döl almış.

— 8 —

Sırrını sır eden Mısır'a sultan olur,
Sırrını âşikâr eden, sırrına kurban olur.

— 9 —

Sakla samanı gelir zamanı,
Altı karış kar yağdı kira zamanı,
Sakladım sattım samanı,
Yaptırdım bu hanı.

— 10 —

Âlimle sohbet et alırsın mertebe
Cahille sohbet etme dönersin merkebe.

Aynı atasözünün bir başka türlü ifadesi :

Âlime hizmet eden bulur mertebe,
Cahile hizmet eden döner merkebe.

— 11 —

Söylersen sohbet eyle,
Söylemezsen sükûtleyle.

— 12 —

Bize bizden gelir her ne olursa,
İçin rahat olur dilin durursa.

— 13 —

Elden ele öğün olmaz,
O da vaktinde bulunmaz.

— 14 —

Kişinin kardeşi, yürek yağdır,
Malı mülkü bahçesi, hem bağıdır.

— 15 —

Önceden gerekti timar,
Öldü eşek kaldı semer.

— 16 —

Sev seni seven; hâk ile yeksan ise,
Sevme seni sevmiyeni Mısır'a sultan ise.

— 17 —

Kula belâ gelmez hak yazmayınca,
Hak belâ vermez kul azmayınca.

— 18 —

Kör bıçak ele keskin,
Kötü avrat dile keskin.

— 19 —

Ağaçtan maşa olmaz,
Aptaldan paşa olmaz.

— 20 —

Az oku - Öz oku.

— 21 —

Ehli irfan meclisinde ne gezer bu her-
zele

Tut kuyruğundan at dışarıya hem ka-
pını rezele.

— 22 —

Akıl olmayınca neylesin sakal,
Bir tavşan için dağa düşmüş çakal.

— 23 —

Erken kalktım işime,
Şeker kattım aşıma.

— 24 —

Adam adama yük değil,
Can gövdeye mülk değil.

— 25 —

Eline geçerse çat çat,
Eline geçmezse aç yat.

— 26 —

Ahır dağına dolu yağdı,
Bizim eve deli yağdı.

— 27 —

Kim eşer derin kuyu,
O düşer yüzün koyu.

— 28 —

Acıcık aşım,
Kaygusuz başım.

— 29 —

Evlât babadan öğrenir sofraya yazmayı,
Kız anadan öğrenir oba gezmeyi.

— 30 —

Öküzü sat, sabanı sat,
İlle de at, ille de at.

— 31 —

Katran kaynamakla olmaz şeker,
Cinsi bozuk cinsine çeker.

— 32 —

Elli deve kırk haral,
Herkes kendi işini arar.

— 33 —

O ne bilir bayramı,
Lak lak içer ayrıntı.

— 34 —

Oğlunu dövmiyen öziün döver,
Kızın dövmiyen dizin döver.

— 35 —

Hırsızlık bir ekmekten,
Kahpelik bir öpmekten.

— 36 —

Al malın iyisini,
Çekme kaygısını.

— 37 —

Soydur çeker,
Pistir kokar.

— 38 —

Ehli keyfe keyf verir kahvenin kayna-
ması,

Eşeği baştan çıkarır sıpanın oynaması.

— 39 —

Soluğu olan, çalar borazan.

— 40 —

Akçeyi israf eylemekten hıfz eyle,
Kalırsa düşmana kalsın dostu muhtaç
olma tek.

— 41 —

Er kalkan kız almış,
Geç kalkan dul almış.

— B —

- 1 — Hizmet etmiyen efendilik edemez.
- 2 — İt zibillinde yavuz olur.
- 3 — İte hoş dersin, o da hav, der.
- 4 — Komşunun iti komşuya ürümez.
- 5 — Deveyi kucağına alıp karıncaya binme.
- 6 — Ulu sözü dinlemiyen uluya kahr.
- 7 — Merkep tüyünden, at soyundan.
- 8 — Bir kişinin azığı iki kişiyi aç kor.
- 9 — İt itin ayağını çığnemez.
- 10 — Eşek bir sefer çamur çöker.
- 11 — Balı parmağı uzun olan değil, kıs-
meti olan yer.
- 12 — Edep edepliden değil, edepsizden
öğrenilir.
- 13 — Yorgan kalkmadan döşek kalkmaz.
- 14 — Bir dana bir nahırı boklar.
- 15 — Yavaşın eşeğini kurt yemiş.
- 16 — Düğün yemeği ile misafir gönül-
lenmez.
- 17 — İnsandan eşek olmazsa eşeğe yük
yetmez.
- 18 — Çok gezenin ayağına bok bulaşır.
- 19 — Arslan yatağında belli olur.
- 20 — Tecrübe dilsiz hocadır.
- 21 — El elin eşeğini türkü çağırarak arar.
- 22 — Boş çuval dik durmaz.
- 23 — Adamın iyisine deli atın iyisine
doru.

Türk folklorunun en değerli verilerinden biri de atasözleridir. Mahiyetleri ve anlatmak istedikleri konular ne olursa olsun, sonuçları itibarıyla önemlidirler. Gün-lük konuşmalarımızda, başkalarına aklı-mızca bir ders vermek istediğimizde, özel mektuplarımızda bir iki atasözüne yer vermeden edemeyiz. Eğer muhataplarımız arif kişilerse bunu mutlaka yaparız. Bu zamanda "anlayana sivrisinek saz, anla-mayana davul zurna az" atasözünün hak-kını vermiş oluruz.

Bugün hafızalarımızda yüzlerce hatta daha da çok atasözü vardır. Hepsini bir anda hatırlamamız mümkün değilse de, münasebet düşmesi halinde çoğunlukla bir ikisini derhal hatırlayıp, yerinde kullanabi-liriz. Ortaya attığımız atasözü, konuşulan ya da tartışılan konuyu tam manasıyla özetliyorsa biz buna "Taşı gedğine oturt-mak" deriz. Bazen saatlerce lâf ebeliği ya-parız da iki üç kelimelik bir atasözü ile ifade edilecek bir sonuca varamayız. Bir sürü boş lâf yerine küçük bir atasözü (!) Halâ tereddüt mü ediyoruz? İsterseniz bi-raz daha ileri gidelim.. Gidelim de konu-muzun birazcık dışına çıkiverelim. Bakın Yunus'umuz ne demiş Mevlânan'ın ciltler dolusu hikmet deryasına karşılık :

Ete deriye büründüm,
Yunus gibi göründüm...

İşte insanoğlunun hayat felsefesi. Dün-ya kurulduğundan bu yana izahı yapılmış-ça çalışılan felsefesi...

Atasözlerinin önemini anlatmakla bitiremeyiz. Zaten gereksiz bir takım fikirler ileri sürmekten öteye bir yargıya da varamayız. Az kelimeyle çok şeyi ifade edelim desek, karşımıza yine o güzelim "öz söz" dediğimiz atasözleri çıkacaktır. O halde bütün anlattıklarımız, cevaz kabuğunu dol-durmıyacak hafiflikte kalacak. Demek ki "lâf yerine iş görmek" gerekecek bu du-rumda.. Buyurun, öyleyse.. Sahneden çe-kiliyorum ben de. Konuşma sırası atasöz-lerimizde. Çevre: Maraş ve havalisi (1).

— A —

— 1 —

Az yiyen böker
Çok yiyen çöker.

yahşi deyirsen, men ne deyirem?: Sen yahşi deyirsen men de yahşi deyirem" anlamında olup Kars ağzının bir özelliğidir... (Kelimeler için Notlar kısmına bakınız).

Derken sitem başlıyor...

ÇOBANOĞLU :

Mevlâm bir gulunu salmasın derde,
Ne arıyan olur Vallah, ne soran olur.
Bir gulun başına gelmesin belâ,
Ne arıyan olur Vallah, ne soran olur.

TAŞLIOVA :

Çalış gayıp etme devletin, varım,
Ne arıyan olur Vallah, ne soran olur.
Tersine döner de yağvalım, zarım,
Ne arıyan olur Vallah, ne soran olur.

ÇOBANOĞLU :

Garışma dünyada elin halına,
Sakın gözüñ dikme gulun malına,
Bir igit düşmesin gurbet eline,
Ne arıyan olur Vallah, ne soran olur.

TAŞLIOVA :

Devletin var ise âli diyeller,
Her ne söyler isen beli diyeller,
Servetten düşersen deli diyeller,
Ne arıyan olur Vallah, ne soran olur.

ÇOBANOĞLU :

ÇOBANOĞLU der ki sırdan düşmesin,
Talihden yağbaldan, zardan düşmesin,
Bir insan dünyada vardan düşmesin,
Ne arıyan olur Vallah, ne soran olur.

TAŞLIOVA :

ŞEREF bu sözleri söyler özünne,
Haram katma helâl kârın azına,
Gardaşın olsa da bakmaz yüzüne,
Ne arıyan olur Vallah, ne soran olur.

Sözü Şeref Taşlıova alacaktır. Dargınlığın sınırı zorlanmaktadır. Ama ne var ki yaradılış, meseleye de değinmek zorunluğu duyar insanoglu...

TAŞLIOVA :

Daldalarda yahşi, yaman söylüyen,
Yüze gülsen de bir, gülmesen de bir.
Ömrüm sarayımı veran eyliyen,
Gönlüm alsan da bir, almasan da bir.

ÇOBANOĞLU :

Kem söz inen bu sinemi dağladın,
Derman olsan da bir, olmasan da bir.
Ne yapım insanı kâmil olmasa,
Sultan olsan da bir, olmasan da bir.

TAŞLIOVA :

Sağ başım yasdığa geldikten sonra,
Gül benzim sararıp solduktan sonra,
O kadar ağla ki öldükten sonra,
Yaşım silsen de bir, silmesen de bir.

ÇOBANOĞLU :

Bu gönlüm ateşe biştikten sonra,
Deryada yolunu şaşdıktan sonra,
Vücüdüm dertlere düştükten sonra,
Üstüme gelsen de bir gelmesen de bir.

TAŞLIOVA :

Dara düştüm, dost gelmedi peşime,
Garip elde neler geldi başıma,
Bir bayguş gonufdu mezar daşıma,
Gelip bulsan da bir, bulmasan da bir.

ÇOBANOĞLU :

ÇOBANOĞLU daim dost merakında,
Bülbül feryâd eder, gül yaprağında,
Veran olmuş gönlüm gam otağında,
Mehman olsan da bir, olmasan da bir.

Ayağı Çobanoğlu açıyor. Yol O'nun :

ÇOBANOĞLU :

Gezmeden oy, bu dünyayı yoruldum,
Derdimiz var amma dermânımız yok.
Dağlar dumanlanmış, yol vermez bize,
Gem yükümüz vardır, kervânımız yok.

TAŞLIOVA :

İçimde sıkıntı, gönlümde duygu,
Hevesimiz vardır, zamanımız yok.
Felek neşterini vurmuş sineme,
Çıbanımız vardır, imkânımız yok.

ÇOBANOĞLU :

Bülbül olan âşık olur gülüne,
Feryâd ile dolanmaz mı iline?
Felek dümenini almış eline,
Vapurumuz vardır, îmanımız yok.

TAŞLIOVA :

Ey felek sitemin ne idi bana?
Bu yıllar hasretin yetdi bu cana.
Gönül denizinde koptu fırtına,
Sandalımız vardır, dümenimiz yok.

ÇOBANOĞLU :

ÇOBANOĞLU sinen yâre olacak,
Gel el vurma, pare pare olacak,
Dedim dostlar bir gün çare olacak,
Ümidimiz vardır, gümanımız yok.

TAŞLIOVA :

ŞEREF der bilmedim ben böyle halı,
Yılların içinde oldum bir deli,
Tersine mi esdi gaderin yeli?
Dennerimiz vardır, samanımız yok.

Yukarıdaki iki ayakta her halde dikka-ti çeken: Söylenemiyenin insana verdiği huzursuzluk ve kıvranıştı. Bunun için de "sitem, sine, gam, gönül" kelimelerinin sık sık tekrarlanması tesadüf değildir.

Murat Çobanoğlu meselenin üzerine kendini biraz daha toplamış olarak gidiyor.

ÇOBANOĞLU :

Sormazlar ki âşık nedir evhalım,
Gezmeden dünyayı yorulan gönül.
Ellere kahrımı açamaz oldum,
Felege dünyada darılan gönül.

TAŞLIOVA :

Şüşeden de yuha yapmışlar seni,
Bir ufah nefesde gırılan gönül.
Gaderin halına şaşır gezerim,
Gendi yağvalınan darılan gönül.

ÇOBANOĞLU :

Felekten bir oyun oynuyamadım,
Aşgın kazanında gaynıyamadım.
Sağlam bir ağacı tanıyamadım,
O çürük dallara sarılan gönül.

TAŞLIOVA :

Neler vardır hayalında, mesdinde,
Aşk lekesi gördüm senin üsüdünde,
Bazı bülbül gibi gülün gasdinde,
Bazı darı gibi serilen gönül.

ÇOBANOĞLU :

ÇOBANOĞLU neden boşanmaz, doldun?
Kimler bilir rengin? Gül gibi soldun.
Bilmem bu dünyada Yusuf mu oldun?
Mısır'dan Mısır'a sürülen gönül.

TAŞLIOVA :

ŞEREF der ki senin büyük zararın,
Beş günlük dünyada yoktur bir kârın.
Heyvah, gelip geçmiş senin midgarın!
Geçmez akçe gibi sürülen gönül...

Yine Murat Çobanoğlu önde... Ayak açıyor.

ÇOBANOĞLU :

Gönlümün bağında bir bar besledim,
Sana göndermişdim, gül yarım yarım.
Ben de söyledığın derde düşmüşem,
Gel de bu üsüdüme gül yârim yârim.

TAŞLIOVA :

Siyâh saçda beyaz teller açıldı,
Bakdım ki döküldü tel yarım yarım.
Sazım benden küsmüş derdin gizliyor,
Perdeler bozulmuş, tel yarım yarım.

ÇOBANOĞLU :

Feryâd edip bu sinemi dağlama,
El al geydi sen gareler bağlama,
Bu dünyada gece gündüz ağlama,
Biraz da yüzüme gül yârim yârim.

TAŞLIOVA :

Dünyamız hancıdır, insan da yolcu,
Çalış bu dünyaya olma yabancı,
Sabah yeli olsun sana haberci,
Sesinle göndersen tel yârim yârim.

ÇOBANOĞLU :

Bu derdimi âlem bildikten sonra,

Düşmanım üstüme güldükten sonra,
Dertli ÇOBANOĞLU öldükten sonra,
Getir mezarıma gül yârim yârim.

TAŞLIOVA :

ŞEREF der ki hasret kaldım, amandır,
Yollar yokmuş, yüce dağlar dumandır,
Ateşinden içim inler, kemandır,
Sevdanla seslenir tel yârim yârim.

Söz Şeref Taşlıova'da. Son ayağı Taşlıova veriyor :

TAŞLIOVA :

Derdim sazdan başka kimse anlamaz,
Ona da el attım, tel üzgün geldi,
Dedim bir menzile varıp gideyim,
Dağlar engel oldu, yol üzgün geldi.

ÇOBANOĞLU :

Dedim ki dosdumla edem merhaba,
Kaldırdım golumu el üzgün geldi.
Postacı dedi ki vardır bir haber,
Satırlar bozulmuş, pul üzgün geldi.

TAŞLIOVA :

Bilemedim nedir geldi başıma,
Mendil veren yok ki gözüm yaşına,
Gam kasavet gelir peşi peşine,
Aylar mı tersine, yıl üzgün geldi.

ÇOBANOĞLU :

Gönül defterini aldı, gatladı,
Gader balon gibi hemen patladı,
Süleyman emretti varlık topladı,
Karınca yanına fil üzgün geldi.

TAŞLIOVA :

ŞEREF der büyüktür benim bu acım,
Eflâtun gelse de yoktur ilâcım.
Vakitsiz gazeli döktü ağacım,
Yapraklar gurudu, dal üzgün geldi.

ÇOBANOĞLU :

ÇOBANOĞLU sitem seni dağladı,
Aşkın teli kollarımı bağladı,
Söyledim derdimi dostum ağıladı,
Bunu eşidenler el üzgün geldi.

Örnek getirmemiz Anadolu insanını arıyanların, "Anadolu insanı nasıl düşünür? Falanca etki karşısında tepkisi nasıl olur?" Sorularının karşılığında ihtiyaç duyanların tezini kuvvetlendirmek içindi.

NOTLAR :

1 — Bu bir deyişmedir, muamma, atışma, karşılaşma ile ilgisinin olmadığı ortadadır. (Bknz. Hikmet Dizdaroğlu - Halk Şiirinde Türler - S. 33).

2 — Kelimeler : yahşi: İyi, güzel, hoş; ga-bah: ön (şirde: görünüş); sınık: kırık; yağval/yığbal: Şans; İgit: Yiğit; Gonufdu: Konmuş-tur; Denner: Taneler; Evhal: Ahvâl.

birakılır ki, orada yenilir, içilir ve oynanır.

Herkes yerini aldıktan sonra, en büyüğün işareti ile süpürgeci gelir, ortalığı süpürür ve hayırlısını alır gider. (hayırlı = gülbenk).

Bundan sonra sucu gelir, eller yıkanır, o da hayırlısını alır. (Hayırlı ve hayırlı almanın nasıl yapılacağı ileride açıklanacaktır). Herkes bu hizmetleri hıuşu içinde ve kurallara uyarak takip eder.

Eğer kurbanda içki içilip eğlenti yapılacaksa bu iki hizmet, yani süpürme ye su verme yapılmaz. Ancak merasim sonunda yapılır.

Bundan sonra hizmetlerinden her hangi birisi "Suğra" (Sofra)'yı getirir. Bez sofranın içinde ekme ve kaşıklar vardır. Çatal kullanılmaz. Sofra için hayırlı verilmez. Sofrayı getiren "Destur iman, destur şah!" diyerek sofrayı yere kor ve yayar. Cemaat mümkün merteye bir sofraya etrafında toplanmağa çalışır. Eğer içki ve eğlence yapılmıyacaksa yemekler sofraya teker teker gelir ve yenir. İçkili olacaksa mezeler gelir, mezeler: leblebi ve başka çerezler, salata ve meyve gibi şeylerdir. Yemeklerden meze yapılmaz. Sofraya uzak kalanlara da tabak uzatılarak meze verilir veya birer tabak da aralara konur. Sofra daima bir tane kalır. Meze olarak konan şeylerin kabuklu olmamasına ve pis, pas bırakmıyacak şeyler olmasına dikkat edilir.

Kurbanlarda ekseriyetle içki kullanılacağı için, sofranın gelişinden sonra sakı gelir. İçki şarap ise hayırlı alınmaz, rakı ise ki, daima rakı içilir, dolu'nun (içki) hayırlısını alır. İçki büyücek bir kaba, daha doğrusu içindeki görünmeyecek toprak bir kaba konur. Bu kabin yeşil renkli olması çok makbuldür. Kırmızı renkli kaba koymak çok fena karşılanır. Çünkü, İmam Hüseyin'in kanı sayılır. Rakı susuz olarak kaba konmuştur. Şişe ile de hayırlı alınırsa da içki kapalı bir kaptaki sulandırılarak içilir. Bu kap tas olabilir.

Hayırlısını alan sakı diz üstü, yerine geçip oturur (yeri ortaldadır). Bundan sonra **dolu üçlenir** (üçleme ileride açıklanacaktır).

Sakı, rakıyı sulandırdıktan sonra şeffaf olmıyan kadehi ile içkiyi dağıtmaya başlar. Dolu dağıtımında kadehi avucunun

içinde iyice kapalı tuttuğu gibi, baş parmak da tabii olarak kadehin ağzını örter (Bazı kimseler baş parmağın böylece kadehin üstünde durmasını bir işaret verme telâkki ederlerse de böyle bir maksat yoktur. Bu hali bazı Alevilerden soruşturdığımızda onların muhatabını atlatma kabiliinden "bizler bu işaretten konuşuruz!" tarzında bir cevap verip geçerler. Nasıl ki "Eyvallah!" diye eli göğüse koyduğumuz zaman baş parmağın yukarı doğru kalkık durması da elin tabii vaziyeti icabı ise, bazı kimselerin bu kalkık parmağı bir alevilik işareti saymaları da aynı vehile abestir. Dikkat edilirse bu gibi ahvâlde baş parmağın başka türlü durmasına imkân yoktur, elin rahat vaziyeti budur). Kadehin, verirken ve alırken avuçtan avuca hep, kapalı tutulmasının sebebi, kimin ne kadar içkiye tahammülü bulunduğunu sakinin bilmesidir. Hatta içkiye hiç tahammülü olmıyanlara içip te civırtmasını diye kadehi boş uzatır, o da içiyor gibi yapıp kadehi iade eder, hiç kimse de işin farkına varmadan idare edilir. Sakı az veya boş dolu verdi diye de kimse gücenmez. Her içen kadehi mutlaka sunana iadeye mecburdur. Fakat eğlence boyunca daima sakı dağıtmaz; o hep yerinde oturmakla beraber, hem işe bir renk vermek, hem de uzak oturanlara kadehi ulaştırabilmek için, her hangi bir kadın-nöbetleşe-sakıye yardım eder. (Sakı daima erkektir). Meselâ bir kişi "Bacılar hadi biriniz dolu verin" der. Bunun üzerine isteyen bir kadın (daha ziyade evvelâ ev sahibesi veya onun bir yakını) yerinden kalkıp ve peştamalinin eteğinin bir ucunu kuşağına sokup ortaya gelir. Sakinin verdiği kadehi dededen başlayarak sıra ile herkese verir. Dolu üçlemesinden sonra **üç nefes** söylenir. Ancak yukarıda sırası ile anlattığımız merasimden sonraki âdetler (süpürge, su, sakı ve dolu üçleme), artık üst üste yapılmaz, aralarda dinlenmeler olur; herkes rahat durumda sayılır. Yer, içer, eğlenir. Fakat merasim sırası da bozulmaz. Bu yavaşlamadan maksat toplantının çabucak sona ermemesidir. (Nefes üçlemesinden ileride bahsedilecek).

Bundan sonra oyunları başlar. Başlıca oyun **Samah**'tır. Bağlama refakatında söylenen nefeslerle oynanır. (Çalgılar: Bağlama, kemane, ud'dur. Def, davul, zurna

Âşık Karşılaşmaları :

Taşlıova ve Çobanoğlu Karşılaşması ve Bir Hüküm

Yazan : Zerger Mahir BARANSELI

ÇOBANOĞLU :

*Al yüzünde, bah, sen siyâh hallıya,
Sen yahşi deyirsen, men ne deyirem?
Dodağı şerbetdi, dili ballıya,
Sen yahşi deyirsen, men ne deyirem?*

TAŞLIOVA :

*Meni görüp güzelliğin bildiri,
Cilve-i nâz ile âşık öldürü,
Gaş oynadı, sımk gönlüm güldürü
Men yahşi diyerem, sen ne diyersen?*

ÇOBANOĞLU :

*Gulah verir cihan dilde lisâna,
Canım gurban olsun o şirin cana.
Sima bedir, gaşdar benzir kemana,
Sen yahşi deyirsen, men ne deyirem?*

TAŞLIOVA :

*ŞEREF bu ellidi garip değilem,
Gapısında gul olmağa gayılam.
Görende az galdı tüşem bayılam,
Men yahşi diyerem, sen ne diyersen?*

ÇOBANOĞLU :

*ÇOBANOĞLU bu sözleri yaylıya,
O şirin dilliye, datlı huylıya,
O ince belliye, uzun boylıya,
Sen yahşi deyirsen men ne deyirem?*

Şeref Taşlıova Çıldır ağzı ile, Murat Çobanoğlu ise yarı "yerli" ağzıyla söylediği için bir takım değişiklikler vardır. "Sen

gibi başka çalgılar kat'iyen çalınmaz). Önce müsahipli kişiler tarafından üç samah oynanır, bunu diğer kişiler takip eder, sayısı belli olmaz muhabbetin gidişine bağlıdır.

Böylece yiyip içip eğlenildikten sonra toplantı şöyle sona erer: Sakı kadeh ve testisini alarak tekrar hayırlısını alır ve gider. Süpürgeci gelir ortalığı süpürür, hayırlısını alır gider. Sucu gelir, cemaatın eline su döker hayırlısını alıp gider. Sofralar gelir, daha önce söylediğimiz gibi yayılır. Herkes sofralar etrafında halkalanır ve dedeyi bekler. Bir lokma ekme koparan dede, dudacağına öper gibi götürüp (yemek sulu olsun veya olmasın) sahana banar gibi yaparak ağzına alır. Herkes bu hareketi taklit eder gibi yaparak yemeye başlarlar.

Yemek sırası şöyle olmaktadır: Kurbanın, önce başı bir tabak içerisinde dedenin sofrasına getirilir. Kelleden niyaz

alınarak yenmeğe başlanır. Kelleyi dede sofrası yer, diğer sofralar bekler. Sonra kellenin kemiği öteki sofralarda dolaştırılır, herkes niyaz alır. Bu iş tamam oluncaya kadar da dede sofrası bekler. Sonra tüm olarak kurban bir **ileğen** içinde dedenin önüne gelir. Dede bunu elile parçalayıp sofralara dağıtır. Ciğeri de parçalayıp çorbaya atar. Önce kurban yenir, sonra çorba içilir. Yemekte içki hatta su bile içilmez. Ancak yemekten sonra içilir. Yemek bitince sofraya hayırlı verilir. Sofra kalkar, su, süpürge ve aşçı hayırlı alırlar, giderler. Kadınlar, yenilen kurbandan artan etleri yerler. Bir leğen içindeki et ana bacı'ya götürülür. (Ana bacı, dedenin karısıdır). Ana bacı etleri parçalayıp yük ekme ile dürüm yapıp kadınlara dağıtır. Puna pav denir, gelmiyenler de paylarını alırlar. Dürümler yendikten sonra çorba da içilir. Böylece kurban töreni bitmiş olur.

Ümiteli Köyü Türküleri

Derleyen : Şevki KEPENEK

Aşağıdaki türküler, köydeki genç kızların tarlalarda çalışırken yüksek sesle ve kendilerine has usullerle söyledikleri türkülerdendir. Ekseriya, toplu bir halde bir vasıta üzerinde yolculuk yaparlarken de bu tip türkülerini hem yakarlar, hem de söylerler.

Ümiteli merası

Pirinçliktir pirinçlik

Ben yârime gitmezsem

Haram olsun şu gençlik

Amanın yandım güller

Yârimi almış eller

Alırsa alsın eller

Almasın kara yeller

Dere geliyor dere

Kumunu sere sere

Al dere götür beni

Yârimin olduğ(u) yere

Amanın yandım güller

Yârimi almış eller

Alırsa alsın eller

Almasın kara yeller

24 — Acı acıyı keser, acı da döner sancıyı keser.

25 — Dost kazan dost. Düşmanı anan da doğurur.

26 — Yiğidi öldür, hakkını inkâr etme.

27 — Kurt keçinin iyisini seçer.

28 — Deli gittiği ile kalmaz kendiri kolanı da götürür.

30 — Âlime söyle kelâmı, cahile söz mü yeter.

31 — Eğri, hesaptan kaçar.

32 — Düşmüş ağaca balta vuran çok olur.

33 — Bir küçüğe danış, bir de büyüğe.

34 — Ağzını açma gözünü aç.

35 — El eliyle yılan tut.

36 — Bilgisiz kafa saman haralına benzer.

37 — Tırnağın varsa başını kaşı.

38 — Her yumru koz olmaz.

39 — Ulular ile organ çekişme.

40 — İhtiyarı yiğit eden elbisedir.

41 — İster zengin ol, ister lort. At bunun üstüne bir ot (1)

42 — Boş duracağına beleş çalış.

43 — Aç evin tok iti.

Genç kızların çobanlık yapan sevgililerine yaktıkları türkülerden örnekler.

Çobanın koyunları

Oynaktır oyunları

Çoban sana gelece(ği)m

Bağışla koyunları

Vay dağlar

Dağlar ardında yârim var

Oğlan gelir mektepten

Kıravatı ipekten

Haydi kaçalım yârim

Kurtul koyun gütmekten

Vay dağlar

Dağlar ardında yârim var

Tarla tabanlarına

Koyun çobanlarına

Çobansa çoban yârim

Kendi koyunlarına

Vay dağlar

Dağlar ardında yârim var

Gene tarlada çalışırken söylenen türkülerden biri :

Kara kara karınca

Karakola varınca

Ben yârimi özledim

Kasketine varınca

Oğlan

Ölürüm ayırlamam

Entarisi akına

Gel yakına yakına

Uzaktan yâr sevilmeyiz

Gel sevdiğim yakına

Oğlan

Ölürüm ayırlamam

Sağdırcın kimdir yârim

Söyle ben de bileyim

İsteddiği güzele

Ben de sağdıç diyeyim

Oğlan

Ölürüm ayırlamam

At ağızında kanturma

Kanturmayı kurtarma

Gel sevdiğim yanına

Kimselerden utanma

Oğlan

Ölürüm ayırlamam

(1) Ot = Ağıza konup çiğnendiği zaman esrar gibi sarhoşluk veren bir bitki sapı.

(Not : Çoban türkülerini Fahriye Kıracağı vermiştir.)

Ergin Kolbek'in Ölümünün Birinci Yıldönümü Dolayısıyla :

Sanatını Anadolu Folkloruyla Biçimlendiren Bir Sözsüzoyuncu

Yazan : Gürkal AYLAN

— I —

Bizde sanatının, uğraşının bilincine varmış sanatçıların sayısı parmakla gösterilecek denli azdır. Yazar, müzikçi, ressam, oyuncu, ozan, kısaca nitelikleri ne olursa olsun, sanatçıların çoğu el attıkları, uğraşarak benimsedikleri konunun derinliğine inmeyi pek seymezler. Çoğu zaman kendilerinden öncekilerin, ya da halen aynı şeyle uğraşmakta olan kişilerin tutumlarını örnek almakla yetinirler, kendilerini kısa yoldan üne götürecek bazı çalışma kalıplarının içine girerler ve bunu sonuna dek sürdürürler. Tez elden üne kavuşmak ve seslendikleri topluluğa kabul ettirdikleri sanat "değerleri" ni, başka bir deyişle "kurulu düzeni" korumak yeterlidir onlar için. Yansılacakları (temsil etmek) sanat türünün üzerine bilinçle eğilmesi çoğu kez gereksiz saydıkları için de, sanatlarında bir noktadan sonra herhangi bir gelişme görülmez, hep aynı yerde sayarlar, daha doğrusu "katılaşırlar". Bu tip sanatçı artık ne sanatına yararlı olabilir, ne de toplumuna. Bunun çeşitli nedenleri vardır. Tembellik, tatlı canını sıkıntıya sokmama isteği - özellikle profesyonel alanda - yolulmadan para kazanmakta oluşu denli, bir sanatçı olarak toplumunun ondan beklediği görev, yüklendiği soruma karşı kayıtsız kalışı bunda rol oynar. (Şurası gayriyettir ki, toplumun değer ölçüleri, bu tip sanatçıların herşeye karşın gene de el üstünde tutulmalarına olanak verecek esnekliktedir.)

Bir de öteki sanatçı tipini ele alalım, yani sanatının ve sorumlunun bilincine varmış olan sanatçıyı. Durmadan yeni güzellikler, yeni anlatımlar ardında koşan sanatçıyı. Bu sanatçı, yaşadığı sürece değerinin anlaşılması gibi bir şanssızlıkla karşı karşıyadır. Bırakın yaşadıkları süreyi, değerleri ölümlerinden çok uzun bir zaman sonra bile tam anlamıyla bilinememiş az sanatçı mı gelip geçmiş yeryüzünden? Ne var ki, önceleri bu tip sanatçıların çalışmalarına dudak kıvrıran, hatta onları görmemezlikten gelen kimselerin sonradan bu "öncü" lerden etkilendikleri yadsınamayan bir gerçek olarak karşımıza çı-

yor. Demek istediğim şu ki, bir toplumun, gözleme, araştırmaya, çözümlenmeye, senteze büyük önem veren böylesi sanatçılara geniş ölçüde - ve her zaman - gereksinmesi var.

Bu yazımda, ikinci gruba sokabileceğimiz bir sanatçıdan söz etmek, onun kendi dalında halktan gelen ve ulusal kimlik taşıyacak bir sanat türünün köklerini atmak için Anadolu folkloru üzerinde yapmış olduğu çalışmaları geniş bir biçimde ele almak niyetindeyim. Söz konusu sanatçının adı Ergin Kolbek'tir. Ne yazık ki, şimdi yaşıyor (1). Sözsüzoyun sanatını ülkemizde başlatan birkaç kişiden biri olan Ergin Kolbek, bu alanda çok usta bir oyuncuydu. Kısa süren yaşamı süresince yeteneğini kendisini seyreden herkese kabul ettirmekle kalmayıp, heybesi sırtında bucak bucak dolaşarak, yurdumuz insanı için oldukça yeni sayılabilecek olan bu türü büyük kitlelere tanıttıranın, sevdirmenin savaşına da girmişti. Yaşasaydı, ülkemizin sözsüzoyun sanatına, hiç kuşku yok, daha pek çok şey kazandıracaktı.

Genç yaşta ölen Ergin Kolbek'in Anadolu folkloru üzerinde yaptığı çalışmalara geçmeden önce, sözsüzoyunun ne olduğunu kısaca anımsatmakta yarar görüyorum. Biraz vukarda, sözsüzoyunun yurdumuz için oldukça yeni sayılabilecek bir sanat olduğunu söylemiştim. Modern anlamda sözsüzoyun Türkiye'de ilk kez Theo adlı yabancı bir oyuncu tarafından sunulmuştur. Türk sözsüzoyuncularının bu alanda çalışmaya başlamaları bu tarihten sonradır. Sözsüzoyun, bilindiği gibi, devinime, jest ve mimiklere dayanan bir sanattır. A-dından da anlaşılacağı üzere, söze yer vermez. (Bazı ekoller sözü de bir öge olarak kullanıyorlar Avrupa'da.) Kendine özgü anlatım yolları vardır. Duygu ve düşünceleri devinimle iletir. Bunu yaparken de, anlatım aracı olarak doğrudan doğruya insanın kendi görüntüsünü kullanır. Yani, insan vücudu ön plâdadır.

Tiyatronun ortadireğini oluşturan sözü kendi bünyesi içinden çıkarıp atması, daha doğrusu, sözü oyuncu ile seyirci ara-

reği bu Bico'nun aslında Bigü olduğu ken- diliginden anlaşılıyor. "Bico, Alevilerde bir dans türküsidür. Bu dansa 4-8-10 kişi gibi belirli oyuncu grupları katılır." Bize bu tanımları veren Prof. A. Caferoğlu, anılan sıra oyununun türküsünü de "Sivas ve Tokat İlleri Ağızlarından Toplamalar, TDK. 1944, s. 221" adlı kitabında yayınlamıştır:

*Ayna attım çadıra
Şavgu düştü bayıra
Bico nerden geliyor
Ketennikten aşşağa.*

"Bico, araştırmalarımıza göre Bücür -se- vimli bacaksız- demektir". (14)

Bütün bunları inceledikten ve Ergin'in yarattığı Bico tipini enine boyuna gözden geçirdikten sonra şu yargıya varıyoruz: bunların, Ergin'in tipleştirdiği Bico ile a- daşlıktan başka bir ilişkileri yoktur. Bico Ebe adlı oyunuyla ilgili açıklamasından, Kolbek'in Bico adını Anadolu insanını yan- sıtın bir tipe, bir simgeye verdiği anlaşıl- maktadır: "Bu sözsüzoyun, Eskişehir'in köylerinde, birinin karnı yastıklarla şişi- rilmiş olan iki adam tarafından Ebe Oyu- nu adı altında oynanmaktadır" (15).

Bico için elde edilen bilgiler şimdilik bunlardan ibaret. Bu konuda yeni bilgiler edindikçe, Ergin'in ortaya çıkardığı bu "tip" i anlamamız daha da kolaylaşacak.

— III —

Yazımı bitirmeden önce, Ergin'i Ana- dolu'da tiyatro yapmağa - ve biraz da alın- yazısına - iten nedene kısaca değinmek ni- yetindeyim. İsterseniz bunu da kendi söz- lerinden izleyelim: "...diğer sanatçı arka- daşlarım gibi, İstanbul, ya da Ankara'yı kendime merkez seçebilirdim. Bütün ola- naksızlığına karşın neden Bilecik'te bir ti- yatrocu, bir ressam olarak yerleştim? İst- anbul ya da Ankara'da bir sanatçı olarak yaşamak demek bir bakıma büyük kent ya- şamını kendine amaç edinerek yaşamış ol- mak demektir. Bu, kısaca büyük kent ya- şamında olanlara yapıt sunmak demektir. İstanbul, Ankara, İzmir'in dışında dural (sabit) tiyatroların yaşadığı bir başka kent yoktur Türkiye'de. Bir sanatçı sanatın ger- çek kaynaklarını araştırıp değerlendirmeyi büyük kent yaşamına değışmemelidir. Hele tiyatro gibi bir uğraşı seçmiş kişi, yapıtına sağlam kaynaklar arıyorsa Ana- dolu'dan hiçbir şeyi ile kopmamalıdır. İş- te Bilecik'te tiyatro kurmamızın bir nede-

ni de bu" (16).

Bilecik gazetesinde yayımlanmış olan bu yazısında Kolbek'in "bütün olanaksızlı- ğına karşın" sözünü kullanmış olması çok ilginç. Duygusal ülkücülüğünün Bilecik'te dönen oyunların, karşıt - hareketlere yenik düşmesi ve çaresizliğin getirdiği erken ö- lüm, bu "olanaksızlıklar" ı büsbütün elle tutulur duruma getirdi ve doğruladı. Bun- ları bile bile savaşa giren Kolbek'in bu ka- rarlılığı, gerçekleri zorlamak için en ufak bir çaba göstermeyen sorumsuz sanatçıla- rı biraz düşündürmeli bence!

(1) 1941 de Samsun'da dünyaya gelen Ergin Kolbek, 6 Temmuz 1969 Pazar günü oldukça ü- zücü bir biçimde yaşamına son vermiştir. Yük- sek öğrenimini Devlet Güzel Sanatlar Akade- misi Resim Bölümünde yapmış olan Kolbek, son zamanlarda Bilecik'te bir halk tiyatrosu kurma çabaları içindeydi.

(2) Ergin Kolbek'in sözsüzoyuna ilk başla- dığı zamanlarda, içerik bakımından hafif, salt esprilere dayanan oyunlar oynadığını yadsımı- yorum. Ama sanatçı kişiliği geliştikçe, Kolbek bu tür oyunlardan süratle uzaklaşmış, daha ciddi konularla ilgilenmeğe başlamıştır.

(3) "Sözsüzoyun ve Türkiye". Ergin Kolbek'in bu yazısını Yelken Dergisi Ağustos 1969 sa- yısında yayımladı..

(4) Ergin Kolbek. "Sözsüzoyun ve Türkiye" - Yelken Dergisi, Ağustos 1969.

(5) Ergin Kolbek. "Ülkemizde Bir Pantomim Okulu Gereklidir" - Oyun Dergisi - Tem. 1965

(6) Ergin Kolbek. "Bir Devrim Yapılmadı" - Gençlik Dergisi - 1965.

(7) Bu konuda geniş bilgi için bkz. Gürkal Aylan. "Toplum ve Sözsüzoyuncu Türk Dili Dergisi - Sayı 186.

(8) Ergin Kolbek. "Sözsüzoyun ve Türkiye" - Yelken Dergisi - Ağustos 1969.

(9) Tan Oral. "Ergin Kolbek neler yaptı? Neler yapmak istiyordu?" - Tiyatro 70 - Sayı 1.

(10) Kolbek'in kişisel günlüğünden.

(11) 1964 Uluslararası Tiyatro Şenliği dola- yısıyla yayınlanan broşürden.

(12) Bu bilgiler, Cankurtaran İlkokulu öğ- retmeni, Hanife Tüzüner'den derlenmiştir.

(13) Dr. M. Kemal Özergin. Sivas İli Halk Oyunları. Türk Folklor Araştırmaları, Sayı: 222.

(14) Mahmut R. Gazimihâl. Büyü-Bicu. Türk Folklor Araştırmaları, sayı: 3.

(15) 1964 Uluslararası Tiyatro Şenliği broşürü.

(16) Tan Oral. Aynı yazı.

Gelenekler :

Afyonkarahisar'da Evlenme Töreleri

SÖZ KESİMİNDEN EVLENMEYE DEK

— II —

Yazan : İrfan Ünver NASRATTINOĞLU

Geline, gelin elbisesini kimisi yakıştırır, ki- misi yakıştırmaz. Bu da ayrı bir dediko- du vesilesidir!

Daha sonra, çengiler, alır ellerine def- lerini ve başlarlar koro halinde çalıp söy- lemeye :

*" Aman çifte telli
Mesneti belli
Bir yar sevdim
O da terelelli (5)
Terel terel yanıyorum ben
Bir iş anı (6), bir göyneğe (7)
Donuyorum ben..." (8)*

Sıra ile tüm davetliler kalkarak göbek atarlar. Bu arada alkışlar arasında gelin hanım da göbek atma törenine katılır!

Akşama yakın saatlerde, "saç kesme" günü biter ve her iki tarafa ait olan davet- liler kız evini terkederler.

Aynı gece gelinin, genç arkadaşlarının iştirakiyle geç vakitlere dek eğlence yapı- lır...

Bir hafta süren düğünün Pazartesi gü- nü "saç kesme" ile başladığını belirtmiş- tik. Çarşamba günü "kına gecesi" ile de- vam ettiğini de ilâve etmiş ve Salı gününü atlamıştık. Salı günü genel bir davet ya- pılmamakla beraber, o gece kız evinde, sa- bahlara dek süren bir eğlence tertip edi- lir. Bu eğlenceye kızın yakınları ile kom- şuları katılırlar. Salı gecesi yapılan eğlen- cenin, Afyon'daki özel adı ise: Ahenk! tir.. Ahenk gecesi kızın çocukluk ve okul ar- kadaşları ile, istediği gibi eğlenebildiği son gecedir. Zira bundan sonra hareketleri kı- sıtlı olacaktır...

KINA GECESİ :

Çarşamba günü, düğünün en hareketli günüdür. Hem oğlan evinde ve hem de kız evinde, gecenin geç saatlerine dek süren eğlenceler yapılır.

Oğlan evinde olanlar :

Oğlan evi, sabahın erken saatlerinde başlamak üzere, akşama dek, tüm akraba, dost ve komşularına bir yemek ziyafeti ve- rir.

Yemek ziyafeti için Afyon'a has özelli- ke yapılmış "meydan sofraları" kurulur.

Kız evine armağan, yalnız kızın akra- balarından değil, oğlanın akrabaları tara- fından da gönderilir. Bu armağanlara Af- yon'da verilen ad, çok ilginçtir: "Hatır so- ra!"

Diğer taraftan, damadın düğün masra- fını azaltmak için eş dost kolları sıvarlar: Bir hafta sürecek olan düğünde mütema- diyen dolup boşalacak olan sofralar için pişecek yemeklerin malzemeleri, düğün ar- mağanı olarak gönderilir. Örneğin; dost- lardan birisi tüm bir hayvan gönderirken, bir diğeri, on kiloya yakın şeker gönde- rir. Böylece günlerce sürecek olan düğün- de gerekli olan malzeme temin edilmiş o- lur.

SAÇ KESME :

Tüm hazırlıklar bitirildikten sonra, "Saç Kesme" ameliyesi ile düğün başlar:

Gerek kız tarafı ve gerekse oğlan tara- fı Pazartesi günü (1) öğleden sonra kız evinde toplanırlar. Ancak, oğlan tarafının kız evine gelirken toplu olarak gelmeleri esastır. Toplu olarak geldikleri için, toplu olarak bir odaya alınırlar.

Kısa bir süre hoş - beşten sonra oğlan anası :

— Gelin kızımız gelsin! der.

Okuyucu kadın (2) gelinin elinden tuta- rak, kaynanasının huzuruna! getirir. Gelin kaynanasının önünde diz çöker. Bu anda yüzünde kırmızı duvak vardır. Kaynana bir takım dualar okuyarak duvağı kaldı- rır. (Kaynananın ne duası okuduğunu Al- lah bilir!)

Duvak açıldıktan sonra, kaynana geli- n'in saçlarından bir tutam keser!.. Bu saç neden kesilir, hangi inançla kesilir, bunu bugün bile Afyon'da bir bilene rastlamak olanaksızdır. Böyle gelmiş, böyle gider!

Saç kesildikten sonra, kaynana, gelini- ne, oğlunun düğün armağanı olan, "Takı!" ları takar (3). Bu arada okuyucu kadına da oğlan evine mensup kadınlar tarafından oldukça yüklü bahşişler verilir.

Takı işi de bittikten sonra, gelin oda- nın ortasında bir sandalyeye oturur. Tüm oğlan evi (4) kendisini bir süre seyredir.

370

371

da Bilecik gazetesinde çıkan bir yazısında bu konu üzerinde önemle durmuştu : "Batıya açılmış sanat kapılarımız ne yazık ki yanlış işletilmiştir. Bir batı yaratıcılığının kök nedenlerini araştıracağımız yerde, tutmuş batı örneklerini uygulamaya ya da taklit etmeye başlamışız. Bu da bunca yıllık geçmişi olan ulusumuzun sanat dünyasına indirilmiş bir darbeden başka birşey olmamıştır. Sanatçı yaratacağı eserine kaynak olarak Batıyı almış, kendini yormadan, hazır kalıplar üzerine eserini kurmuştur. Oysa gerçek kaynak, gerçek kültür kendi ulusunun içindedir. Medeniyet aktarmacı, taklitçi zihniyetle değil, araştırmacı, değerlendirmeci, bilimsel çalışmalarla kuruur. Ortaya konan eser ne kadar kişilikli (o ülkeye has) ise, o kadar "kalcı olur" (9).

Biraz yukarda, Ergin'in yargılarının masa başında alınan yargılardan ayrımlı olduğunu söylemişim. Ergin, gözlem ve araştırmaya çok önem veren biri olduğu için, elde hazır bulunan ve başkaları tarafından yapılmış olan çalışmalarla hiçbir zaman yetinmemiş, heybesini sırtına vurarak bucak bucak dolaşmış, köylülerin arasına dalmış, onların çeşitli nedenlerle oynadıkları oyunlardan sözsüzoyun niteliği taşıyanları büyük bir dikkatle seyrederek notlar almıştır. Ama onun en çok alkışlanacak yanı, hiç kuşku yok ki, (a) bu tür oyunları bulup çıkarması, (b) bunlar üzerinde düşünerek yeni bir anlatım dili yaratmağa çalışması olmuştur. Aşağıda, onun bu gezilerinin birinde görüp kaydettiği bir sözsüzoyunu ve ilginç bir oyuncu üzerine düşüncelerini okuyacaksınız :

Mut'un Tuğrul köyü divanlarından Kurtde-re'yi geride bıraktık. Silifke yolu üzerinde yürüyoruz. Torosların tadını çıkara çıkara yürüyoruz.

Kağıcak köyüne geldik. Köy alanında iki kahve var. Biri set üzerinde yüzünü yaylalara dönmüş. Biz o kahvedeki çardağın altına oturduk. Köylüler selâm verip hoş geldiniz, diyerek çevremizi sardılar.

Çevremizdekilerle sohbet dalmıştık. Sıra görenek ve geleneklerine geldi. Onlara köy düğünlerinde neler yaptıklarını sordum. "Samıt", "lâl", "dilsiz oyunu" gibi oyunlardan söz açtım. Hemen konuya katıldılar. Abdullah Yıldız adında bir dilsizin oyunlarından söz ettiler. Abdullah'ı bulması için bir çocuğu köye saldı-lar.

Abdullah Yıldız geldi. Sağır ve dilsiz, ortanın biraz altında boyu var. Sivri kafalı, ufarak, kırış kırış yüzlü, 47 yaşında çevik bir adam. Karşiki kahveye geçtik. Kahve birdenbire köylülerle doldu. Kimi oyun oynayanlar oyunlarını bıraktılar.

Abdullah kahvenin köşesine bir yaygı serdi, pabuçlarını çıkardı, ceketini bir kenara koydu. Şalvarından karnının üzerine bir göbek yaptı, eline bir değnek aldı. Tarlada çocuk doğuran bir kadını oynayacak diye belirttiler. Abdullah değneğine dayanarak sancılanan kadının acılarını belirtmeğe başladı. Oyunun kaba kuruluşu altında basit, ama gerçek bir sözsüzoyun tekniği vardı. Daha çok vücudu ile oynuyor, mimikleri ile destekliyordu. İniltili sesler çıkarıyordu. Seyirciler Abdullah'ı büyük bir ilgi ile izliyorlardı. Abdullah çocuğu doğurdu, büyüdüğünü gösterdi, sanki doğurduğu çocuk benmişim gibi beni buldu, çevresindekilere beni gösterdi. Kahkahalar ve alkışlar arasında oyun bitmişti. (...)

Abdullah doğuran kadından sonra şunları oynadı: Kuş Avlayan Çocuk, tarlaların arasında daldan dala kaçan kuşu elindeki sapanıyla izleyen köylü çocuğunun oyunu, Zeybek oyununda Abdullah, müziği bedeniyle, o çevrenin halk oyunlarını yansıtır bir biçimde oynadı. Sonra davul çaldı, keman çaldı. Bir başka oyununda tarlasında çalışan köylüyü oynadı. Abdullah, güneşin sıcaklığını, ekinin biçilişini, yorgunluğu ve teri, hasadın kaldırılışını, görünen bir alayla sundu. (...)

Bütün köylüler Abdullah'ı sevdikleri denli, ondan yakınıyorlardı da. Çünkü Abdullah kimin ne kusurunu görse düğün yerinde çıkıp gösteriyormuş" (10).

— II —

Halk sanatı üzerine titizlikle sürdürdüğü bu çalışmalarıyla Ergin Kolbek, ağırlığını ortaya koyuyor. Ama Ergin'in başardığı birşey daha var ki, bu onun sözsüzoyun sanatına yaptığı katkıların en önemlileri arasında yer alacak, zamansız ölüp giden bu sanatçının ulusal sözsüzoyun tarihi içindeki yerini bir kat daha sağlamlaştıracağıdır. Bu onun Bico'sudur. Gözlemlerini, araştırmalarını, incelemelerini sağlam bir temele oturtup, ulusal sözsüzoyun sanatının çıkış kapılarını zorlayan bir insanın yarattığı bir tiptir. Ezilmişliğiyle, sıcaklığıyla, içtenliğiyle, zekâsıyla saf Anadolu köylüsünü yansıtan bir tip. Sıcak sıcak bakar insanın gözlerine, Bico, sıcak

sıcak güler. Sazını göğsüne alıp, başını ona dayadı mı, buruk türküler, uzunhavalılar döktürür. Bico bir yerde sömürülen, başkaldıran insandır... Bir yerde çocuklar gibi şevinen biri. Onun kendine özgü dünya görüşü, insanı yüreğinin ta derinliklerinden kavrayan soylu kişiliği, esprileri hemen her olayda karşımıza çıkar. Kolbek, uzun araştırma ve gözlemlerinin sonucunu almıştır. Çünkü, Anadolu insanını simgeleyen bu tipi Türk sözsüzoyun edebiyatına kazandırmayı başarmıştır. Ama Ergin bunu yeterli saymıyordu. Henüz işin başında bulunduğunu, bu tipin çok daha geliştirilebileceğini ve buna koşut (paralel) olarak da, bize özgü bir anlatım diline ulaşma çabalarının ilerliyeceğini sık sık söylerdi. Ölümüyle bu uğraşısı yarıda kalmıştır. Yetiştirdiği öğrenciler, işi onun bıraktığı yerden ileriye götürmek için kollarını sıvadılar. Solukları nereye değin ulaşır, şimdiden bilmek güç.. Somut olarak göz önünde duran bir şey var: o da Bico!

Ergin Kolbek'in Bico tipini sahneye çıkarışı 1964 yılına rastlar. 5 Ağustos 1964 günü Uluslararası Kültür Şenliğinin bir gösterisi olarak Kolbek'in oyunlarına gelenler, onun Bico'suyla ilk kez tanışma fırsatı buldular. Bu gösteride, Bico dizisinde şu oyunları oynamıştı Ergin: Bico'nun Doğuşu, Bico Aşık, Bico Helvacı, Bico Ebe, Bico Cephede, Gökte Bir Bico, Bico Pehlivan, Bico ve Sinek, Bico Balıkçı, Bico Meşanede.

O yıl büyük ilgiyle karşılanan gösterilerinden sonra (Ergin Kolbek aynı yıl içinde Alman Kültür Derneğinde, Akademi ve Teknik Üniversite yayınlarda da oynamıştı) Bico tipi üzerinde yeniden durmuş ve Bico dizisine yeni oyunlar eklemiştir. Bico Ameliyat Ediyor, Bico ve Ciklet, Bico'nun Oynaşı, Bico Sinemada, Bico Gurbette, Bico'nun İsyanı, Bico İçiyor, Bico'nun Resitali, Bico ve Kitap, Bico Atyarıncısı, Bico Kurtarıcı, Bico Berber gibi.

Şimdi biraz da Bico tipi, Bico'nun kim olduğu, nereden ortaya çıkarıldığı konusu üzerinde duralım. Gerçek, yani yaşamış, ya da yaşamakta olan bir kişi midir Bico? İmgesel bir tip mi yoksa? Buna verilecek yanıtın herhalde şöyle olması gerekir: her ikisi de! Bico Anadoluda yaşayan bir tiptir. Sivas yöresinde bu tipe rastlamaktayız. Tokat dolaylarında ise Bico sözü hem

Oyuncu, hem de Küçük Çocuk anlamlarına gelmektedir. "Tokat yöresinde ve Anadolunun çeşitli bölgelerinde BICO oyuncu (dansçı), Küçük Çocuk anlamına gelir" (11).

Sivas dolaylarında Bico daha değişik bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. Sadi Y. Ataman, radyodaki bir programında, Bico'nun Oyuncu anlamına geldiğini belirterek şu türküyü vermiştir :

*Bico nerden geliyor
Bico nerden geliyor
Harmanlıktan aşağı
Harmanlıktan aşağı
Dalla Bico Dahara Bico
Oyna Bico Hopla Bico heeey...*

*Bico nerden geliyor
Harmanlıktan aşağı
Alı güllü salınır
Belindeki kuşağı
Hop Bico Hopla Bico
Fistanını topla Bico heeey...*

Sivas dolaylarında Bico, düğünlerde, eğlencelerde önderlik eden bir tip oluyor. "Haydi şu şarkıyı söyleyelim, şu oyunu oynayalım" diyerek başı çekiyor. Aynı zamanda ozanlığı da var. Kendine özgü deyişleri, tekerlemeleri var. Halkı güldürüyor, öykünüler yapıyor" (12).

Dr. M. Kemal Özerin bir yazısında, Sivas'ta oynanan Bico ve Ters Bico adlı danslara değinerek şu bilgiyi vermektedir: "Bico: İlin her kazasında oynanan ünlü bir oyundur. Oyuna 4-8 erkek (ya da kadın) girer. Türküsü vardır. İki bölümdür: 1) Ağırılama, 2) Hoplatma (13).

Bico, ya da Bico sözünün kökeni üzerinde en esaslı araştırmayı, değerli folklorcumuz Mahmut R. Gazimihâl yapmıştır. Onun, bu konuda, gene bu dergide yayımlanmış olan uzun bir yazısından bazı bölümleri aşağıya alıyorum :

"XIII. Yüzyıl sonunda yazılmış olan İbnü-Mühennâ'nın Türkçe sözlüğünde Bi-yiçi: dansediçi, Biyümeç: dansetmek sözleri de vardır. Keza XIV. yüzyılın başlarında yazılan Abû-Hayvan sözlüğünde de Büğmek yüklemine buluyoruz. Radloff'un derlemelerine göre Biyü, Biyümeç, Biyici ve Biyücü hep Kazan ağzındaki biçimlerdir.

"Konumuzu ilgilendiren sözcüklerden biri de, kopuzu da koruyan Tokat bölgesinin "Bico" sözüdür. (Ğ-C) değişimi ge-

sındaki bildirişme (komünikasyon) için çok gerekli olan temel bir öge olarak kabul etmemesi, sözsüzoyun türünün tiyatro tekniğinden daha değişik bir tekniğe bağlanmasını zorunlu kılar. İster ussal olsun, ister duygusal... seyircisiyle bir ilişki kurma yolundaki bir sözsüzoyuncu böylece ağır bir yük yüklenmiş olur.

İşte böylesine çetin bir sanatın bizde öncülüğünü yapan Ergin Kolbek enerjisini seyirciye neşeli dakikalar geçirtmekten çok, içerik bakımından yüklü, kaos içinde bulunan çağımız insanının dramını veren oyunlar için kullanacağı amaç edindiğinden, bireyin çeşitli açmazlar karşısındaki traji komik durumunu çıkış noktası yapmıştı (2). Ama onun asıl ereği, sözsüzoyun sanatını evrensellik ölçüleri içinde, içinde yaşadığı topluma özgü bir anlatım biçimiyle ortaya koymaktı. "Pantomim sadece insan bedeninin yaratacağı hareketlerle anlatımını yapmakta olduğu için ilk ağızda evrensel dilini sınırsız göstermektedir. Oysa her toplumun kişiliğini yansıtan kendine özgü bir hareket karakteri vardır. Türkiye gibi bir yerde bu sanatın savunucusu olarak yaptığımız çıkışları ve pantomim ile Türkiye arasındaki ilişkiyi genel bir görüşle anlatmak yerinde olacaktır" (3).

Ergin Kolbek'in Anadolu ve Anadolu insanı üzerine olan bilgileri yalnızca kitaplardan, gazetelerden, dergilerden edinilen bilgiler değildi. Ergin sık sık gezilere çıkar, Anadolu köy ve kasabalarına giderek o bölgelerin yaşayış biçimlerini, geleneklerini yerinde incelerdi. Köylerde oynanan oyunlar üzerine notlar alırdı. "Her toplumun kişiliğini yansıtan kendine özgü bir hareket karakteri vardır" diyen Ergin'i, gerek yaptığı belgesel çalışmalar, gerek kişisel incelemeleri, ayrıca her toplumda da çeşitli bölgelerin kendilerine özgü hareket karakterleri olduğunu kabule etmiştir. Gerçekten de, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde, ayrı ayrı davranışlar, örenekler, inançlar, yaşam biçimleri var, sözgelimi, bir İç Anadolu bölgesindeki insanların sevinçlerini, öfkelerini, üzüntülerini anlatma biçimleriyle, bir Karadeniz bölgesinde yaşayan insanların bu duygularını anlatma biçimleri ayrıdır. Buna o çevrenin bireye kazandırdığı alışkanlıklar, topluluk güdüsü, örenek, iklim gi-

bi etkenler rol oynar doğal olarak. İşte bunun için, "toplumun hareket karakteri" Ergin Kolbek'e göre, ortaya çıkarılacak bir sözsüzoyun diliyle, ama tabii ki, bize özgü olan - evrensellik sınırları dışında kalmayan - bir sözsüzoyun diliyle kurulacaktır. Ergin, uzun bir süredenberi çalışmalarını bu noktaya yöneltmişti. Bu konuyu bir de onun ağzından dinleyelim: "Türkiye toprakları içersinde yaşayan sözsüzoyuncunun unutmaması gereken şey, bu topraklarda yaşayan insanlarla ilişkilerini sürdüreceği pantomim dilini bulmaktır. Türkiye hareket düzeni bakımından çok garip bir karaktere sahiptir. Herhangi bir davranışın çeşitli bölgelerde değişikliklerle karşımıza çıktığı gerçektir. Karadeniz, Akdeniz, Doğu ve İç Anadolu bölgelerindeki değişik insan karakterinin basit sevinmeye ait davranışları bile çeşitli özellikler taşımaktadır. Bunu folklorik halk danslarımızda da rahatlıkla takip etmemiz mümkündür. Tabiat şartları, değişik inanç ve geleneklerin yarattığı bu farklılığı tek bir dile dönüştürmesi Türkiye'de yaşayan sözsüzoyuncuyu yoran en büyük güçlük olacağı gibi, bu farklılık doğacak olan pantomim diline değişik lehçeler de kazandırmış olacaktır" (4).

Ergin bir halk çocuğuydu. Bu yüzden, halkın içinden gelecek, halkın öz varlığında biçimlenecek bir sanata çevrikti gözleri. Çıkış noktası olarak halkı seçmişti. Halkın, gerek tiyatro, gerek sözsüzoyun sanatının gelişmesinde başvurulması, eşilmesi gerekli, ya da bu iş için uygun bir kaynak olduğu düşüncesine inanmıştı. Halka sırt çeviren, kendi insanını tanımak, onun sorunlarına ortak olmak, onun belli olaylar karşısındaki görüşlerini anlamak çabasına katlanmayı gereksiz bulan sanatçıları kabahatli bulurdu. "Ayrıca köylerimizde, yaşanmış, ortaya çıkması için kâşifler bekleyen, ister yeni bir tiyatro tekniği ve düzeni içersinde, ister sadece belli bir kültür çerçevesi içersinde incelenmeye, ele alınmaya değer birçok oyunlar vardır. Bu denli halktan çıkış yapamamış, ya da yarıda kalmış çabalar sadece halkın sosyal sıkıntılarından doğan sonuçlardır. Mutlaka halktan birşeyler beklememiz yanlış bir tutum olacaktır. Halka soku-lup, daha çok onları, onların görüş ve düşüncüleri içersinde, kendimize, inandığı-

mız doğru ve iyiye getirmeliyiz" (5).

Kolbek, amacı apaçık bir biçimde ortaya koyarken, bu amaca nasıl ulaşılacağına da gösterir. Ona göre, bu konuda gençliği önemli görevler beklemektedir: "...yapılacak şeylerin en önemlisi halkla gençlik arasında sağlam ilişkiler kurmaktır. Halkı gençliğe inanır, güvenir kılmaktır. Belli kafiler halinde Anadolu'da çalışmalara yönelmeliyiz. Bildiklerimizi anlatır, bilmediğimizi öğrenebiliriz" (6).

Ergin Kolbek'in toplumsuluk anlayışı, halkla sanatçı arasındaki iki yönlü bir ilişkiye dayanmaktadır. Bu anlayışa göre, bir halk sanatından söz ederken, yalnızca halktan birşeyler getirmeyi düşünmek yetmemektedir. Aynı zamanda bu getirilen şeyleri, verileri, sanatçının inandığı doğru ve iyi içinde eriterek ortaya daha sağlam, daha tutarlı birşeyler çıkarmak gerekmektedir. Bunun için de, sanatçının içinde yaşadığı toplumu çok iyi tanınması, insanların kendi özgün yaşama serüvenleri içinde çözülmesi şarttır. Özellikle, uğraştığı sanat dalına bir görüş getirmek isteyen bir sanatçının böyle bir şeye olan gereksinmesi ortada!

İşte halkla sanatçı arasındaki iki yönlü ilişki, ortaya yepyeni, kişiliği olan bir sanatın çıkmasına yolaçacaktır. Ergin Kolbek'e göre "...önce toplumunu tanımayan sanatçı hiçbir ortamın malı olamayacaktır". Ergin'in bu yargıları, masa başında oturup birtakım görüşler ileri süren birinin yargıları değildir. Gerçi Ergin okumayı çok seven biriydi ama, okuduğu folklor kitap ve dergileri onun için yalnızca birer ipucu olmuştur, o kadar. Ergin'in sanatçının sorumu, sanatçı - toplum ilişkileri konusunda bu denli sağlam görüşler, yargılarla ortaya çıkması, asıl Anadolu insanıyla, Anadolu köy oyunlarıyla içli - dışlı olmasından sonradır. Kendi kişisel gözlemleri, incelemeleri ona, o zamana değin sözsüzoyun açısından hiçbir çağrı içermeyen belgesel derlemeler üzerinde bir bireşim yapmak gereğini duyurmuştur. Bilindiği gibi, Anadolu'da çeşitli vesilelerle oynanmakta olan köy oyunları vardır. Bunlar üzerine eğilen Kolbek, bu oyunların yapı bakımından genellikle sözsüzoyun niteliği taşımakta olduklarını farketmiş ve bunları, işlendikten sonra yenilerinin ortaya ko-

nulmasını kolaylaştıracak hazır gereçler olarak görmüştür. Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde oynanmakta olan Arap Oyunu, Tokat dolaylarında oynanan Geyik Oyunu, Eskişehir köylerinde oynanan Şeytan Oyunu, Kars çevrelerinde oynanan Yaş Oyunu, Akçakale'de oynanan Yılbaşı Oyunu, Tunceli'de oynanan Ali ile Fatoş Oyunu, Konya dolaylarının Berber Oyunu, Feke'de oynanan Kovandan Arı Çalma Oyunu, Anadolu'daki sözsüzoyunlara örnek verilebilir (7). Tam anlamıyla sözsüzoyun sayılmasalar bile, sözsüzoyun niteliği taşıyan oyunlardır bunlar.

"Bugün Türkiye'de pantomim niteliklerine sahip dokümanlara rastlamaktayız. (Anadolu'nun birçok yerlerinde Sâmî, Lâl, Sessiz oyun, dilsiz oyunu, ahrâz oyunu adları altında yapılan çoğu taklitle kurulu ham oyunlar). İşlenmemiş olmaları nedeninden çoğu kaybolmuş, halen de yok olmaktadır. Ayrıca folklorik danslarımızın içinde pantomime rastlamaktayız. Fakat kuruluşu dolayısıyla pantomimle ilgileri yoktur. Kesinlikle vereceğimiz karar şudur ki, Türkiye bu konuda çağının yaşamından çok geridedir. Türkiye'nin az gelişmişliği nedeniyle bu daldaki araştırmaların sadece kişilere yüklenmesi verimi kısıtlamaktadır. Türkiye'ye ait pantomim çıkışı da her ne kadar dışardan gelen bir etki ile başlamışsa da, gene kendi gayretleri ile ortaya eserlerini koyan kimseler tarafından yapılmıştır. Türkiye ve pantomim sanatının bugünkü yerini düşündüğümüz zaman, öncelikle sanatçısı olarak içinde yaşadığımız ortamı tanımak ve sözumüzü iletmek istediğimiz çevrenin şartlarına göre davranmak gerekmektedir. Kişiliği bilinmeyen bir çevreye söz etmek o çevrenin dışında kalmak demektir. Önce toplumunu tanımayan bir sanatçı hiçbir ortamın malı olamayacaktır. Hangi sanat dalında olursa olsun, eğer bir görüş getirmek istiyor isek, önce sanatımızın imkânlarını, sonra sözedeceğimiz çevreyi seçmemiz gerekmektedir" (8).

Ergin Kolbek, bu derece Anadolu'ya dönük sanattan yana olan bir kişi olmasına karşın, batı sanatını hiçbir zaman yadsı-mamıştır. O, batıdan alınan kalıplara ulusal içerik katılmamasına karşı çıkmıştır. Bilecik Halk Tiyatrosunu kurduğu sıralar-

Bu sofralar 20 - 25 kişiliktir. İki ya da üç meydan sofrası aynı anda donatılır ve bir çırpıda 60 - 70 davetliye yemek yedirilir. Davetliler yemeklerini yedikten sonra, düğündeki görevliler, önlerine hemen, leğen ile ibriği getirirler ve misafirlerin ellerini yıkamalarını sağlarlar...

Daha sonra kahvelerini de tatlı sohbetler içerisinde içen davetliler düğün evini terkederler. Boşalan sofralar yeni davetlilerle dolar ve bu böylece akşama dek devam eder.

Akşam sofraları daha renklidir! Bu kez sofralarda içki de vardır. Tabii ki içkinin yanında saz ve söz de bulunacaktır.

Kadehler dolup boşalır. Sazla çalınacak ve söylenecek türkü kalmayınca dek eğlenilir ve gecenin geç saatlerinde geceye son verilir.

Ancak, burada Afyon'a has bazı özellikleri de belirtmeden geçmek, kına gecesi'ni tam olarak açıklamamak olur :

Kına gecesinde, tabancası olanların gelişi güzel ateş etmeleri gerekir.

Damadın sık sık, salonun ortasına çıkıp göbek atması gereklidir.

Damadın, her talepte kadehini kaldırıp, boşaltması gerekir.

Damadın, türkü okuyanlara refakat etmesi zorunludur.

Davetlilerin, damada ait ev veya zati eşyalarını yürütmeleri! (çalmaları) gelenek, icabıdır!..

* * *

Diğer yandan kız evi düğünün en hareketli gününü yaşamaktadır. Gelin hanım için de, bu gece "en uzun gece" dir...

Kız evi "kına gece" sinde iğne atılsa yere düşmeyecek şekilde kalabalıktır. Bu kalabalığa, şa-şaalı bir fener alayı ile, oğlan evinin kadınlar kolu da katılınca, kız evindeki kalabalık, sokaklara taşar!

Kız evindeki kına yakma olayı, düğünün en enteresan olayıdır: Tüm davetlilerin dikkat nazarları altında gelinin ellerine kına yakılırken (9), düğünde bulunan genç kızlar koro halinde, def çalan çengilerinin eşliğinde "Kınası karılır tasta" isimli meşhur Afyon Türküsü'nü söylerler (Ek Türkü No: 1)

Afyon düğünlerinde gözde olan türküler içerisinde en çok okunanları: "Kınası karılır tasta" ile birlikte; "Kapı ardına asa koymuş eleği" ve "Hezin gir kapıdan"

isimli türkülerdir. Bu üç Afyon türküsü, Türkiye çapında da meşhur olmuş ve Türkiye radyolarında sık sık çalınıp, söylenmiştir (10). (Ek Türkü No, 2-3)

GELİN ALMA :

Perşembe sabahı şafakla beraber, damadın gönderdiği araba, kız evinin önünde durur. Bu araba, gelinin yıllardır, göz nuru dökerek hazırlamış olduğu çeyizleri oğlan evine götürmek üzere gelmiştir.

Kız evinden yüklenen eşyalar, oğlan evine indirilir. Bir süre sonra kızın yakınlarından iki kadın oğlan evine giderek, gelinin çeyizlerini, zıfaf odasına yerleştirirler. Yerleştirme aynı zamanda teşhir şeklinde olur. Zira, kız evinde tüm yakınlarının ve komşularının görüşlerine arz edilen gelinin tüm eşyaları bir kez de oğlanın yakınları ile komşularının görüşlerine arz edilecektir. Tabii ki bu konuda, bu kez oğlanın yakınları dedikodu yapacaklardır. Töre böyledir. Bu böyle gelmiştir böyle gidecektir. Afyonda en şiddetli ve insafsızca işliyen dedikodu makinası her konuda olduğu gibi, düğün konusunda da gayet tabii olarak işliyecektir!..

Aynı gün öğleden sonra, saat 13 ilâ 14 arasında behemahal gelinin, damadın evinde olması gerekir. Bu saatlerde kız evi çok hüznüldür. Zira, yıllarca en iyi şekilde yetiştirilmeye çalışılan, maddî ve manevî pek çok masraflara girilen kızları, artık ebediyen başkalarına ait olacaktır. Bu tarihten sonra, başkaları isterse kızları evlerine gelebilecektir. Aksi takdirde, sadece bayramdan bayrama ellerini öpmeye gelecektir kızları!.. Oysa o ana ve baba kızlarını evlendirmek için ne büyük maddî zararlara girmişlerdir. Zira, Afyon'da bir kızın gelin olması demek, kızın babasının madden çökmesi demektir. Öylesine çökmektir ki bu, kız babası, kızının evinden gidişinin manevî üzüntüsünü bile maddî kayıplar yüzünden unutacaktır.

Türkiye'nin pek çok yerlerinde, kız, koca evine giderken, sadece canını götürür. Üstelik kızın babası bir de başlık talep eder damattan. Başlık olarak alacağı para ile kendine bir iş düzeni kuran kız babaları bile vardır. Oysa Afyon'da durum tam tersidir. Damat hemen hemen hiç masraf etmez. Kız kocasına canını götürdüğü gibi bir ev için gerekli her şeyi, ama her şeyi

de beraberinde götürür. Gerçi damat geline, bilezik, altın (v.b.) gibi ziynetler takar, ama bunları gelin tekrar kocasına götüreceği için damadın bundan bir kaybı yoktur. Zira istediği anda karısından bu ziynetleri alıp satabilmektedir.

Afyon'da bir kız babası için felâket olan bu geleneğin kaldırılması için büyük çabalar sarfedilmiştir. Kaldı ki, bu konuda Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından çıkarılmış bir kanun bile vardır. Ama herkes geleneği tatbik etmeyi, kanuna karşı gelmek bahasına da olsa bırakmamaktadır. Üstelik her geçen yıl bu gelenek kız babasına aleyhine daha da artmaktadır. Kız eskiden sadece yatak odası takımlarını götürürken, şimdi, büfe, koltuk takımı, halı (v.b.) gibi ev eşyalarını da götürmektedir. Götürmeyenler ise, malî durumlarının yeterli olup olmadıklarına bakılmaksızın kınanmakta ve küçümsenmektedir...

Gelinin, annesi evinden göz yaşları ile uğurlanması şu şekilde olmaktadır :

Kızın en yakınları, karşılıklı iki sıra halinde, sokak kapısının önüne sıralanırlar. Son defa kız hepsinin ellerini öper. Bu, kızın ailesine vedaıdır. Artık annesi evinden kopmak üzeredir. Daha doğrusu son kızlık anlarıdır. Anne, durmadan göz yaşları döker, hatta sık sık bayılır. Kız ayrılık acısı ile hüngür hüngür ağlar. Ağlar ama yine de gider. Hani bir hicviye vardır: Kızı kocaya gitmekte olan bir anne kızına :

— Kızım istersen gitmeyiver kal evimizde, demiş de kız :

— Anne, sen bana bakma, ben hem ağlarım, hem de giderim!.

Demiş... Doğa yasası bu, hem ağlanacak, hem de gidilecek...

Kız anne evinde dostlarına veda edip ellerini öperken, dostları da kıza özellikle para verirler. Bu da bir gelenektir. (Kıza harçlık olarak veriliyor olmalı...)

* * *

Oğlan evinden gelen gelin alayı, kızın annesinin kapısının önünde teslim alarak, alayın en önündeki taksiye bindirirler.

Sonra, şehirde bir süre tur atılır ve oğlan evine getirilir.

Oğlan evinin kapısından giren gelin, karşılıklı iki sıra safta bekliyen oğlanın birinci dereceden yakınları tarafından kar-

şılır. Gelin hanım burada da teker teker el öperek, bol bol para toplar!.. (Burada şunu hemen belirtelim ki, toplanan bu paralar düğün sonrası damadın hayli işine yarar!)

El öpme işi bittikten sonra gelin, saatlerce bekliyeceği zıfaf odasına alınır.

Kız evi, ölü çıkmış gibi mateme bürünürken, oğlan evinde bu akşam da sofralar kurulur. Tek farkla ki, bu akşam içki yerine mevlût vardır. Sofrada kadeh arkadaşları yerine imamlar, müezzinler vardır. Ayrıca, mahalle muhtarı, yaşlı komşular, birinci dereceden akrabalar (v.b.) vardır...

Yemekten sonra, damat, sadıcı (11) ile birlikte abdest alarak imamın önüne diz çökerler. İmam okur, üfler, çeşitli dualar söyler. Bu bir bakıma "imam nikâhı" dır da!..

Daha sonra, damat sadıcı ile birlikte teker teker büyüklerin ellerinden öper, küçüklerle el sıkışır. Bu tebrik faslından sonra artık damat zıfaf odasına girecektir. Ancak, daha önce, gelenek icabı, sırtına şiddetli birkaç yumruk yemesi gerekmektedir. Bu amaçla, oda kapısından sokak kapısına değin, yumruksörler gerekli pusuyu kurmuşlardır. Damat, davetlilerin ellerini öptükten sonra odadan ayrılırken başlıyan yumruk faslı, zıfaf odasına değin devam edecektir. Ama, en iyi damat, en az yumruk yiyen damattır, düsturu ile hareket ederek, kurnazca hareket eden damat en az yumruğu yiyerek zıfaf odasına dala bilir...

Zıfaf odasına en yakın odada, damadın birinci dereceden yakını olan kadınlar bulunmaktadır. Damat bunların da ellerini öptükten sonra, okucu kadının refaketinde, kendisini yalnız olarak beklemekte olan ve bir ömür boyu aynı yastığa baş koyacakları eşinin yanına girer...

ZİFAF ODASI :

Okucu kadın, damadı, gelinin yanına bıraktıktan sonra ayrılır. Zıfaf odasının bir köşesinde, gelin damadı ayakta karşılar. Başını öne eğmiş, büyük bir heyecan içerisinde. Damat ta aynı şekilde heyecanlıdır. Her ikisi de önceden kendilerine öğretilmiş şekilde, "zıfaf odası - gerdek" hareketini tatbik etmeye başlarlar :

Damat gelinin önüne gelerek, yüzünde-

ki duvağı kaldırır ve geline sorar :

— Adın ne?

Evet, "adın ne" diye sorar damat!.. Bu gelinle damadın konuşmalarının bir başlangıcı olduğu gibi, damadın gelinin yüzünü de görmesi ameliyesidir. Ki damat bu nedenle geline bir de "yüz görümlüğü" verecektir. Yüz görümlüğü armağanı bir bilezik ya da gerdanlık olabileceği gibi para ya da saat de olabilir. Genellikle damatlar, gelinlere yüz görümlüğü olarak saat takmaktadırlar. Damat geline :

— Adı ne? diye sorduğu zaman gelin hemen adını söylemez. Çünkü, kocasının kendisine vermesi gereken "yüz görümlüğü" nü vermesi gereklidir. Damadın sorusu cevapsız kalınca, cebindeki saati çıkarıp, gelinin koluna takar. Bundan sonra sorusunu tekrar eder :

— Adın ne?

— (X)

Gelin adını söyledikten sonra, her ikisi birlikte, kendileri için özel olarak kurulmuş sofraya otururlar.

Bu arada bir de ayağa basma işi vardır. Gelin ya da damat daha atik davranarak birbirlerinin ayağına basmaya çalışırlar. Hangisi, diğerinin ayağına basarsa, onu sözde, ölüncüye dek tehakkümü altına alacaktır!..

Özel gerdek sofrasında neler yoktur ki? Bir daha ölüncüye dek ne gelin ve ne de damat böylesine muhteşem bir sofraya görümlücektirler.

Annesinin evinden ayrıldığından beri ağzına bir lokma yemek koymayan gelin müthiş acıkmıştır. Keza, gerdeğin heyecanı ile damat ta sabahtan beri ağzına lokma koymamıştır. Ancak her ikisi de, çok acıkmış olmalarına rağmen hiç bir şey yiyemezler ve aç kalkarlar sofradan.

Sofrada çok az şey konuşurlar. Zira ikisi de heyecanlıdır ve daha birbirleriyle ilk kez yalnız kalmaktadırlar.

Sofradan kalktıktan sonra odanın bir yanında bulunan leğen ile ibrik, gelin tarafından damadın önüne getirilir. Damat gelinin döktüğü su ile bir kez daha abdest alır. Sonra gelin namaz seccadesini serer yere.

Damat iki rekât namaz kılarak, bir ömür boyu mutlu yaşamaları için Allah'a dua eder. Tabii ki duanın arasında kendi-

lerine bir erkek evlât vermesi için Tanrı'ya yalvarır...

Damat namaz kılarak, gelin arkasından "el pençe divan durmaktadır..."

Gelinle damat, namaz ile yemek arasında, yakınları tarafından bir kez daha rahatsız edileceklerdir... Damadın arkadaşları ya da akrabaları, evin çatısına çıkarak, bacadan odaya bir sepet sarkıtırlar. Damat bu sepete, özel yemeklerinden birer parça doldurur!..

Zifaf odasındaki harekât, gelinle damadın, bir ömür boyu birlikte uzanacakları yataklarına yatmaları ile son bulur...

* * *

Ertesi sabah, yani Cuma sabahı, sabah ezanı okunurken, damadın sadıcı, sokak kapısını vurur. Damat yatağından kalkarak giyinir ve sadıcı ile birlikte hamama! gitmek üzere evden ayrılır. Gelin de kalkarak kendisine çeki düzen verir. Zira daha düğün bitmemiştir.

CUMA :

Okucu kadın düğünden önce, davet için düğün sahibinin yakınlarına gittiği zaman :

— Pazartesi günü saç kesmeye, Çarşamba günü kına yakmaya, Perşembe günü gelin almaya, Cuma günü de Cuma'ya buyuracaksınız.. Der, demiştik!..

Cuma günü, sabahın erken saatlerinden itibaren hazırlığa girişen gelin, öğle saatlerinde, zifaf odasının bir yanına konulan sandalyeye oturur. Uzaktan yakından, tanıdık tanımadık herkes gelini görmeye gelirler. Bu da böyle acayip bir töredir işte: Dün kız olarak gördükleri gelini, bu gün de kadın olarak görmek arzusundan doğan bir gelenek olsa gerek!..

Akşam olunca, damat mutadının aksine çok erken saatlerde eve gelmiştir. Yine mutadlarının aksine, çok erken saatlerde yataklarına gireceklerdir damatla gelin!..

DAHA DÜĞÜN BİTMEDİ :

Eski masallarda bir deyim vardır: "Kırk gün gece düğün yapmışlar..." diye, prensle, prenses evlendirilir. Bunun gibi Afyon'da da, düğün kolayca bitivermez. Bir de kız evi ile oğlan evinin tanışmalarını sağlayacak karşılıklı davetler vardır:

ÖL ÖPME TÖRENİ :

Düğünden üç gün sonra, yani pazartesi günü, damadın birinci dereceden yakını-

rı, kaynanasının davetlisidirler. Kız ve oğlan evinin yakınları akşam yemeği yerler ve tanışıp sohbet ederler.

ÇEYİZ İNDİRME TÖRENİ :

El Öpme'den iki gün sonra, Perşembe günü, bir haftayı aşkın bir süredir teşhir edilmekte olan, gelinin çeyizleri askıdan indirilir. Aynı gün, kız evinin yakınları, oğlan evinin davetlisi olarak iadeyi ziyaret davetine icabet ederler. Yine aynı kişiler, oturup sohbet ederler, Böylece dostluk iyice pekleşmiş olur.

Bu günden sonra ise, gelin ile damat kendi yaşamlarına başlarlar.

(Gelecek yazıda ek düğün türküleri ve-rilecek).

(1) Düğün mutlaka Pazartesi günü başlar ve saç kesme mutlaka bu gündür. Son zamanlarda düğün istenildiği gün başlatılmışsa da bu, geleneği bozmamış ve istisna olarak kalmıştır.

(2) Kat'iyetle belirtmek gerekir ki, okuyucu kadın, tüm düğünün yükünü taşıdığı gibi, düğünün tüm safhalarında da baş roldedir: Nişandan, zifaf odasına dek ve evlilerin çocukları olduğu zaman bile.

(3) Geline takılan ziynetlere takı denir.

(4) Damadın tarafı oğlan evi, kızın tarafı ise kız evi olarak adlandırılır.

(5) Terelelli, avare anlamında kullanılan bir sözcüktür Afyon'da.

(6) Külöt, demektir.

(7) Eskiden erkekler gömleklerinin içine giyerlerdi. Atlet veya fanilanın yerine kullanırdı.

(8) Bu uydurma türkü halâ daha söylenir ve düğünlerin en gözde türküsüdür!

(9) Kına yakmak: Ellere, macun şekline getirilmiş kınanın sürülüp, sarılmasıdır.

(10) Gerek "Kapı ardına asa koymuş eleği" ve gerekse "Hezin bezin gir kapıdan içeri" türküleri istenirse saatlerce söylenebilir. Şöyle ki, bu türkülerin her kıtasının sonunda, düğünde bulunan tüm davetliler, ağızları ile ara taksimi yaparlar: "Hele gıv, gıv, gıdı gıv gıv gıv... Yine gıv gıv gıdı gıv gıv gıv... Gıv gıv gıv, gıdı gıv gıv gıv!.." Bu gıv gıv faslı saatlerce sürebilir. Ta ki, artık herkes yoruluncaya dek.

(11) Sadıç — Sağdıç: Bir erkeğin en yakın arkadaşı, kan kardeşidir. Afyon'da herkesin bir sadıcı vardır. Sadıç bir erkeğin yaşantısının her merhalesinde vardır ve en büyük dosttur...

Bize gelen KİTAPLAR

● Şemsi YASTIMAN : "Sözden Türküler". Cilt 1. 138 türkünün sözleri. Şemsi Yastıman Sazevi Yayını. Öztelli'nin Türkülerimiz başlıklı bir giriş yazısı ile. 24 X 17 Cm. boyunda, 112 sayfa, 4 lira.

● Enver Naci GÖKŞEN : "Behçet Kemal Çağlar", TDK Tanıtma Yayınları, Türk Diline Emek Verenler Dizisi: 14. Açıklama, Behçet'i Anarken, Kimliği ve Kişiliği, Edebi Kişiliği, Şiirleri, Oyun Yazarlığı, Hatipliği, Atatürkçülüğü, Devrimciliği, Eserleri, Konuşmaları, Düzyazılarından örnekler. 20 X 14 boyunda, 200 sayfa, 7,5 lira.

● TDK : "Yeni Yazım (İmlâ) Kılavuzu". 5. baskı. Ömer Asım Aksoy'un Önsözü, Giriş, Birleşik Sözcük ve Kuralları, Sözcük Dizini ve Birkaç Açıklama, Sözcük Dizini ve Kısaltmalar bölümleri. 17 X 12 boyunda, XXII + 262 sayfa, plâstik kapaklı, 5 lira.

● Erdem YÜCEL : "Mimar Sinan Mes-cidi". İst. Üni. Ed. Fakültesi Sanat Tarihi Enstitüsü - Kunsthistorisches Institut. "Sanat Tarihi Araştırmaları III" den ayrışım. 24 X 17 boyunda, 10 (49. sf. dan 58. sf. ya kadar) sayfa.

● Bekir Sıtkı ERDOĞAN : "Dostlar Başına". Şairin 1965 yılına kadar yazdığı şiirleri. 20 X 14 boyunda, 152 sayfa, 12,5 lira.

● Albert CAMUS - Yalçın TURA : "Düşüş". Roman. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 190. 16,5 X 12 boyunda, 144 sayfa, 4 lira.

● Enver Naci GÖKŞEN : "Ayça". Hikâyeler. 20 x 13 boyunda, 76 sayfa, 5 lira.

● Ali SERT : "Yıkıcılar". Türkiye'deki aşırı sol faaliyetler hakkında açıklayıcı ve uyarıcı yazılar. İkinci baskı. Ülkü Yayınları, Konya. 24 x 16,5 boyunda, 128 sayfa, 5 lira.

● İzzet ASLAN : "Atatürk Silifke'de". Atatürk'ün Silifke'yi ziyaretlerine ait anılar, bilgiler. İsteme adresi: İzzet Aslan, Öğretmen, Silifke. 19,5 X 13,5 boyunda, 192 sayfa, 10 lira.

● İsmail ERGİ : "Değişen Kafa". Dün-

Yozgat'tan Bir Halk Öyküsü :

Dört Kekeme Kız

Yazan : Emil SEVİNÇ

Bir ananın dört kızı varmış. Kekeme olduklarından bunları hiç alan olmaz, gelen geri gidermiş. Bir böyle beş böyle on böyle.. Tüm çektikleri dilleri yüzündenmiş. Gelip gören dünürçüler boylarına boslarına, işliliklerine bakıp beğenirler, bir de konuşmalarını duyunca yürekleri dönermiş. Anaları bakmış olacak gibi değil. Basit ama en gerekli, can alıcı bir çıkar yol düşünmüş. Ve bunu -haliyle- kızlarına da söylemiş. Şöyle ki :

Bir gün kızlarını başına toplamış.. "Kızlarım!" demiş. "Siz bir an önce gelin olmak istiyor musunuz? İstiyorsanız benim şu dediğimi tutun: İşte şunlar dünürçü gelecek, onların yanında hiç söylemen!"

Kızlar da olur demişler, böylece ağız birmişler. Konuşmayacaklar.

ya sosyal ve düşünce tarihi, Türk milliyetçiliği, millî ve demokratik ülkücülük, barış ve hürriyet için savaş hakkında görüşler. Barış Yayınları, 18 X 13 boyunda, 72 sayfa, 4 lira.

● Hasan İPÇİ : "Hü Dost". Hacı Bektaş Veli hakkında şiirler ve görüşler. Hacıbektaş Turizm ve T. Derneği İst. Şb. Yayını, Divanyolu Onur Han, Türbe - İstanbul. 16 X 12 boyunda, 32 sayfa, 2,5 lira.

● Barbara K. WALKER: "Korolu, The Singing Bandit - Köroğlu, Bir Eşkiyanın Destanlaşmış Hikâyesi", İngilizce. Resimleyen: Nickzad Nodjoui. Thomas Y. Crowell Company, Publishers of Books, 201 Park Avenue South, New York 10003. 21 X 14 boyunda, bez ciltli, renkli, resimli, kuvertli, 160 sayfa, 4,5 dolar.

Her neyse dünürçüler gelmiş oturmuşlar. Kızların da her biri bir köşeye durmuş, kızsı kızsı.. Süzüm süzüm de süzünüyorlar. Ayrıca boş da durmuyorlar. Hepsi de işli. Biri ip eğiriyor, biri kirmen dönderiyor, biri çıkırık çeviriyor, biri de çorap örüyor. Kızlar da kız! Bunları böyle boylu bostu, yiğit, hanım hanım, işli güçlü gören dünürçülerin gözleri üstlerinde kalıyor. İş buraya dek çok güzel! Güzel ya, bir halk sözü vardır: "bizim inek eve doğru dürüst gelecek ya, mahallenin yaramazları rahat bıraksalar..." der. Bizim kızlar da konuşmayacaklar ya, kedi katığı yalamasa!

Mesele şu :

Evin köşesinde ağız açık bir tasta katık varmış. Kedi varır katığı yalar. Bunu gören kızlardan biri coşkusundan sözü kesimi unuttur.

"Kedi gatığı daladı!.." der. (Yaladı)

Hani konuşmayacaklardı ya.. Buna kızan öteki :

"Demesen ne valaladı?!" der. (Söylemesen ne vardı.)

Hep birincisine kızarlar. Bir üçüncüsü : "Dili gicimikli dulalamadı!.." der. (Duramadı)

Dördüncüsü de der ki :

"Ne söyleliim, ne dinlelim; çıkığımı ağallil otullum." (Ne söylerim, ne dinlerim, çıkığımı evirir otururum.)

Sözüm ona söylemiyor. Herkesten çok. Bu dünürçüler de gider. Onlardan da olurlar.

(Yozgat - Akdağmadeni'nin Gökdere Köyü'nden derlenmiştir.)



Şiddetli baş ağrılarına karşı

OPON
KULLANINIZ

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago, romatizma ağrılarını teskin eder
OPON, bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır
OPON, günde 6 tablet alınabilir

(Yeni Ajans : - 149)



DAMLIYA
DAMLIYA
GÖL OLUR

TÜRKİYE  BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyetidir

(Folklor : 150)

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

Yıllık aboneli : 15,
altı aylık aboneli: 7,5
liradır.
Yurt dışı senelik abone :
\$ 3, 2, DM 10

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir.
Dizgi ve baskı:
Halk Matbaası
İstanbul

Sahibi ve Genel Yayın Müdürü : İHSAN HİNÇER

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :

BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray — İstanbul , Tel: 22 49 74

TÜRK FOLKLOR/HALKBİLGİSİ DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR.



(Basın : 60875 - 151)



(Folklor : 152)

*en iyi
servisi olan
buzdolabı*



ARÇELİK

382

(Yeni Ajans : . . . - 153)



(Folklor : 154)

**TÜRKİYE GARANTİ BANKASI
A. Ş.**

KURULUŞ : 1946

Sermayesi ve İhtiyatları Yekûnu :
50.000.000. — Lira

Yurt içinde 145 Şube

★

TASARRUF MEVDUATINDA HARBİYEDE
VE FENERBAHÇEDE TAM KONFORLU
APARTMAN DAİRELERİ VE ZENGİN PARA
İKRAMİYELERİ

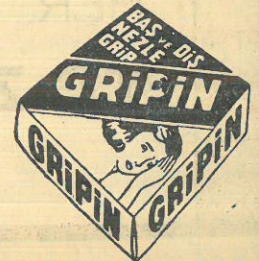


GARANTİ BANKASI

(Basın : 60528 - 155)



GRİPİN, nezle
başlangıcında birçok
tehlikeleri önlemek
bakımından faydalıdır.
GRİPİN, 4 saat
ara ile günde
3 adet alınabilir.



GRİPİN

383

(Yeni Ajans : . . . - 156)

tasarruflarınızı
değerlendirmek için
size
yol gösterecek ışık



HER YERDE HER ZAMAN
T.C.ZİRAAT BANKASI
olacaktır

384